

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА! ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Крим... Зачаровуючий край таємниче сивих гір, вічно молодого моря, яке повсякчас називають синім і від якого не можна відірвати очей. Не можна не слухати його, коли в задумі шумить, посилаючи на берег білопінні прибої. Хто хоч один раз побував у Криму, той уже ніколи не забуде казкової принадності його узбережжя, оповитого духмяністю темно-зелених кипарисів, залитого сонячним сміхом. Край стародавніх пам'яток культури, захоплюючих неповторною красою архітектурних споруд. Розкішних парків. Садів. Виноградників.

Історія Криму своїм корінням сягає в глибину віків. З часів неоліту тут заврунилося життя. На невеличкому шматочкові суходолу густо переплелися путі-дороги багатьох народів, історії культур далекої минувшини і сучасності. Іще в гомеровські часи згадується кримська благодатна земля. До кримських берегів підпливали кораблі хитромудрого Одиссея. Про Крим писав і автор славнозвісного "Слова про полк Ігоря". З літопису "Повість временных лет" дізнаємося про перебування Криму в складі Київської Русі. Літописець згадує про Тмутараканське князівство, міста Корсунь, Корч (Керч), Сурож.

Багато героїчних і трагічних сторінок українського народу пов'язані з Кримом. Нині в багатонаціональній Автономній Республіці Крим проживає біля мільйона українців які, незважаючи на складність сьогоденних обставин, своєю творчою мирною працею вносять значний вклад в розвиток економіки та культури краю.

Реалізації духовних, національно-культурологічних запитів українського населення сприяє Кримська республіканська організація Національної Спілки письменників України. Це плодоносна віть загальної української літератури, яка об'єднує обдарованих митців, котрі своєю творчістю, життям пов'язані з Кримом. Наше видання має на меті познайомити зокрема викладачів української літератури, учнів-старшокласників, студентів-філологів, а також читачів широкого кола з кращими набутками авторів-кримчан, розкрити, нехай стисло, з особливостями їхніх творчих індивідуальностей. Сподіваємося, що і ті, хто любить художнє слово, українську літературу, збагатять свої знання, уяву, переконаються в тому, що і тут, на нашому невеличкому півострові, омитому хвилями "найсинішого у світі моря", "наша дума, наша після не вмере, не загине".

За жанром "Земле моя кримська" - мікрохрестоматія. В ній пунктирно окреслено подані літературні портрети дев'ятнадцяти сучасних українських письменників Криму. Серед них - поети: Дмитро Черевичний, Валентина Невінчана, Данило Кононенко, Орест Корсовецький, Михайло Тернавський, Віктор Гуменюк, Віктор Виноградов, Василь Латанський, Валентин Негода, Світлана Кочерга, Галина Хмільовська. Прозаїки - Володимир Шахнюк, Олександр Кулик, Валерій Тарасов, Дмитро Вітюк. Драматург - Леонід Никоненко. Критики, літературознавці - Павло Дегтярьов, Олександр Губар, Федір Степанов.

До кожного з літературних портретів вноситься добірка кращих творів письменника чи уривки з його творів. Дякуючи запровадженню естетичного та комплексного методів, певною мірою вдалося розкрити неповторність стилів, манер, художніх індивідуальностей митців. Внаслідок цього дотепного сміхотворця Д. Черевичного не переплутаєш з поетесою ніжного ліризму В. Невінчаною. Пісенно співучого Д. Кононенка з романтично "зачудованим" чукотським крайсвіттям О. Корсовецьким. Читач розуміє, як захоплює

"складною простотою" М. Тернавський. В такому ж ключі осягаються й прозаїки, критики, літературознавці.

Думаємо, що книжка "Земле моя кримська" здатна привабити увагу і читачів західноєвропейської, американської, канадської української діаспори та української діаспори колишніх республік Союзу. Її зможуть придбати й іноземні туристи.

Кримська республіканська організація Національної Спілки письменників України має свою історію. У 1954 році, коли Кримська область увійшла до складу Української РСР, у літературному житті Криму намітилися зміни. З'явилися поети, прозаїки, публіцисти, що пишуть українською мовою. Відомий український поет Іван Іванович Нехода, будучи головою правління Кримської організації Спілки письменників України, проявив активну заклопотаність у становленні та формуванні молодих талантів, був їм щирим подарунком, авторитетним прикладом як зрілого майстра. Нагадаємо, що І. Нехода до прибуття до Криму видав понад двадцять збірок поезій. В його творчості знаходимо поезії про кримське життя. У збірці "Тобі, кохана" (1960) вміщено цикл "Кримські етюди".

1946 року, демобілізувавшись з армії, переїжджає до Криму Павло Дегтярьов, який іще в 30-х роках заявив про себе як критик. Ставши головним редактором Кримвидаву, сприяв виданню книжок молодих українських авторів.

У Криму починали свою творчість нині відомі обдаровані письменники - поет Анатолій Логвиненко-Славутич, який працював на Ялтинській кіностудії художніх фільмів, а згодом у редакції газети "Кримська правда". Поет Дмитро Шупта. Розпочав творчість, навчаючись у Кримському медичному інституті. Поетеса Лідія Кульбак - студентка Кримського педінституту. Тепер вони мешкають у Києві.

Першими членами Спілки письменників України стали - прозаїк, сатирик, гуморист Володимир Шахнюк та поет, сатирик, гуморист, лірик Дмитро Черевичний. Обидва були прийняті до Спілки письменників 1960 р. за рекомендацією Івана Неходи. Через два роки поповнила ряди СПУ і поетеса Валентина Невінчана.

Кримські письменники діставали і тепер дістають підтримку видатних майстрів художнього слова України. Без перебільшення скажемо, що Максим Тадеєвич Рильський випестував талановитого нашого поета Ореста Корсовецького. В цьому легко переконатись, ознайомившись з великою кількістю листів поета-класика, зібраних у двадцятитомному виданні його творів, до початку якого кримського автора.

Розвитком української літератури в Криму цікавився Павло Григорович Тичина. Якраз він помітив обдаровану поетесу Лідію Кульбак і писав про неї на сторінках республіканської преси. П. Тичина допомагав організувати і проводити літературні передачі по кримському телебаченню, надсилаючи для збагачення відеоряду силу-силенну фотографій. Дав цікаві спогади про дружбу з талановитим російським поетом Григорієм Летніковим, що жив і похоронений у Старому Криму.

Уважно стежив за розвитком В. Невінчаної Андрій Малишко. Він підтримував її пошуки в творчому використанні засобів пісенності, у виробленні власної поетичної манери. Звернув увагу на акварельну колоритність її віршів.

Іще на самому початку творчої дороги підтримав і заохотив до творчості гумориста, сатирика Дмитра Черевичного талановитий український сміхотворець Степан Олійник.

Данило Кононенко називає своїм "літературним вчителем" Василя Симоненка. Це він, В. Симоненко, працюючи в районній газеті на Черкащині, познайомився з надісланими до редакції віршами семикласника Данька Кононенка і відчув у них присутність поетичної натури, заохотив початкуючого автора до літературної творчості.

Крім М. Рильського, П. Тичини контакти з кримською письменницькою організацією підтримували О. Гончар, М. Бажан, О. Підсуха, П. Воронько, І. Муратов, Л. Забашта, О. Ющенко та інші. Ці контакти не перериваються і в наш час. Борис Олійник і Іван Драч, Павло Мовчан і Олег Черногуз не раз у своїх виступах на сторінках часописів України торкаються проблем розвитку української літератури в Криму. Буваючи в нашому краї, проводять наради, творчі зустрічі з кримськими авторами, допомагають літературній молоді.

Останнім часом Кримська організація Національної Спілки письменників України поповнилася новими іменами. Членами спілки стали поети Валентин Негода, Віктор Виноградов, Світлана Кочерга, Галина Хмільовська, критик, публіцист, поет Федір Степанов.

У широкому розмаїтті проблемно-тематичних пластів творчості сучасних кримських письменників одне із видних місць належить образу Криму. Митців зачаровує і надихає дивосвіт неповторної краси природи краю, хвилюють сторінки його далекої і близької історії, людські долі сучасників, покликаних історією творити державність суверенної України, відроджувати її культуру, збагачувати рідну мову. Кожен з письменників свідомий того, що творчих успіхів не дійти без засвоєння віковичного досвіду словесно-образного мислення народу. Цілком природним є використання сучасними митцями і мотивів, і образів, і прийомів, засобів дум, народних пісень, створених безіменними гомерами України про Крим, про подвиги славетних наших предків у битвах за свободу і незалежність рідної землі.

Неоцінимі скарби усно-поетичної творчості стали витокami класичної української літератури в розробці кримської теми, масштаби розробки якої українськими письменниками вражають. Перед зором постає панорама довжиною в 200 літ, захоплююча багатством картин, образів, барв, переливів людських пристрастей, почуттів, настроїв, героїчних піднесень народного духу, людських страждань, гуркоту і брязкоту козацької зброї на полі бою. Початком її є 1794 рік - рік появи безсмертної "Енеїди" зачинателя нової української літератури, її класика Івана Петровича Котляревського. Якраз в "Енеїді" вперше зазвучала кримська тема - тема визвольних походів запорожського козацтва в Крим, називаються імена Петра Конашевича-Сагайдачного, Михайла Дорошенка. Принагідно згадується Крим у "Наталці Полтавці", в водевілі "Москаль чарівник". В першій половині XIX століття у творах П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки знайшла відгомін боротьба українського народу проти турецько-татарських ординців.

Тарас Шевченко, наслуховавшись багато про Крим, іще навчаючись в Петербурзі в Академії мистецтв, а також на засланні, мріяв побувати в Криму. Діставши листа з Петербурга від Михайла Лазаревського від 2-го травня 1857 року, дізнався про звільнення з солдатчини, вирішив писати "Дневник". І ось у записі 13 червня 1857 року, тобто другого дня від започаткування "Дневника", читаємо про намір поета "Проєхать через Крым, Харьков, Полтаву, Киев и Минск..." (курсив мій - О. Г.). Про бажання "хоч на старість подивитися що то таке та славна Чорноморія" писав він до Якова Кухаренка - українського письменника, який служив у Чорноморському козацькому війську. Однак мрії поета не судилося здійснитись. Муза ж Кобзаря витала над Кримом.

Т. Шевченко в історичних поемах "Іван Підкова", "Гамалія" натхненно оспівав героїчні морські походи запорозьких козаків через Чорне море в Туреччину визволяти з неволі своїх побратимів.

Заслуга ж Т. Шевченка в тому, що з викривально засуджуючим пафосом виступив проти феодально-поміщицької дійсності, російського самодержавства з його політикою загарбницьких воєн. Знаходячись на засланні, він з болем пише у вірші "Мій боже милий, знову лихо" про початок війни між Росією - з одного боку, і з Туреччиною, Англією та Францією - з другого. Поет картає загарбницькі війни, гнівно викриває винуватців кривавого лиха для народу: "Кати вінчанні, мов пси голодні, за маслак гризуться знову", а через них "знову потекла мужицька кров!"

У повісті "Прогулка с удовольствием и не без морали" Т. Шевченко розкриває трагедію героїв Севастопольської оборони, вивівши образ матроса-інваліда українця Обеременка. За героїзм та каліцтво йому було призначено грошову винагороду. Та він зажадав передати її для викупу з кріпацтва рідної сестри. Шевченка вразив цей "великодушний поступок". Матрос "отдал все сестре, а себе ничего не оставил кроме суммы и костыля".

У ряді творів поет захоплено згадує героїв народних дум, які прославилися патріотичними подвигами в боротьбі з турецькими та кримськотатарськими ординцями - Самійла Кішку, Івана Коновченка, Олексія Поповича та інших. Твори Т. Шевченка про Крим відзначаються глибоким реалізмом та художньою викінченістю.

Інтенсивно розроблялася тема Криму в українській літературі другої половини ХІХ століття. Провідну роль тепер зайняла драматургія в особі таких видатних майстрів, як М. Старицький, М. Кропивницький, Карпенко-Карий (І. Тобілевич). Відгомони про життя краю знаходимо у прозаїків І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, поетів Я. Щоголіва, С. Руданського, котрий, як відомо, 1861 року оселився в Ялті і до останніх днів життя (до 3-го травня 1873 р.) працював на посаді міського лікаря. Похоронений на міському кладовищі в Ялті.

Кримська тема збагатилася новими художніми відкриттями, яскравими образами, філософським і громадсько-політичним змістом в українській літературі ХХ століття, дякуючи творчим зусиллям видатних митців. Уже на початку віку з'явилися класичні поетичні твори про Крим Лесі Українки, цієї Жанни д'Арк світової поезії, як назвав її Максим Рильський. Сповнені високої поезії про красу кримської природи, роздумів про складність життя кримських татар твори Михайла Коцюбинського, що посів місце одного з найвидатніших прозаїків Європи.

Згодом з'явилася нова плеяда талановитих письменників, які віддали данину чудовому закуткові України. Власне до наших днів українська література не відриває свого зору від Криму. Починаючи з віршів, що з'являлися іще в 20-х роках, Павла Тичини, Миколи Зерова, Михайла Драй-Хмари, Максима Рильського, Володимира Сосюри простяглася дорога до широких епічних полотен Петра Панча, Зінаїди Тулуб, Юрія Яновського, і аж до романів, написаних в найближчі до нас часи Олесе Гончара та Павла Загребельного.

Цілком зрозуміло, що кожен з сучасних письменників Криму спирався на досвід своїх попередників, коли звертався до розробки кримської теми. Кожен вніс щось своє, індивідуалізоване. Читачеві допоможе певною мірою досягнути це наше видання. Дізнається читач і про нові твори письменників-кримчан. Хоч їх не так-то вже й багато. Причина - в складних обставинах несприятливих для літератури в умовах сьогодення, коли немає змоги друкуватись. Однак автори працюють не тільки в шухляду. Приємно

читати їхні твори на сторінках столичних журналів, газет, а також в єдиному кримському часописі "Кримська світлиця".

Олександр ГУБАР,
професор Сімферопольського Таврійського Національного університету, письменник.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Дмитро ЧЕРЕВИЧНИЙ

Тільки той митець може привернути увагу, котрий володіє своєрідністю голосу й манери, котрий, як любив висловлюватись Іван Франко, має "свою фізіономію". Серед українських поетів, що прийшли в літературу у шістдесятих роках, таким є Дмитро Степанович Черевичний.

Хто хоч один раз мав щастя зустрітись з поетом, коли він "працював" - читав свої сатиричні та гумористичні вірші, той уже ніколи не міг забути його обличчя. Доброго. Доступного. Простого. Але, як говорив колись Віктор Гюго, "є щось більш схоже на нас, ніж наше обличчя, ніж наш вираз - це наша усмішка". Якраз усмішка Дмитра Черевичного, його сміх сатирика, гумориста є органічною рисою його портрета. Якраз цей сміх запримітив один із "генералів сміху" української літератури Степан Олійник і благословив молодого поета в літературну дорогу.

Є ще одна прикмета в портреті Черевичного. Поряд з усмішкою на його обличчі, в погляді очей поселилась лірична задума і м'яка зажура. Він - обдарований лірик. В його мистецькій індивідуальності щасливо поєдналися дві грані - обдаровання сміхотворця і задушевного лірика.

Дмитро Степанович Черевичний народився 23 жовтня 1924 року в селі Ободівка Троянецького району на Вінниччині в бідній селянській родині. У літературу входив поет, маючи за спиною значний життєвий досвід. П'ятнадцятилітнім після закінчення семирічки він працює в колгоспі, потім у Дніпродзержинську на будівництві коксохімічного заводу, в Донбасі на шахті. Далі - вогненні дороги війни. Воював у стрілецькій дивізії на 2-му, а потім на 1-му Українських фронтах, брав участь у боях під Яссами та у форсуванні Одеру. В лютому 1945 року, за три місяці до Перемоги, був тяжко поранений. Мужнього воїна нагороджено медалями "За відвагу", "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 - 1945 рр."

Свою творчість Д. Черевичний починав як гуморист, сатирик. 1955 року на сторінках обласної газети "Вінницька правда" з'явилися його перші віршовані фейлетони. 1957 року молодий поет переїжджає в Крим. Дістаючи підтримку з боку Кримського відділення Спілки письменників України, формується як митець. 1960 року у Криму вийшла його перша збірка "Мій супутник", а через три роки у Києві побачила світ і друга збірка "Душевний підхід". Вони приваблюють дотепністю і влучністю образів. Комічне і смішне своїм Д. Черевичний дає сатиричну та гумористичну обробку анекдотів, як це у свій час вчиняв С. Рудан-ський.

Враження, мотиви, образи поет черпає головно з сільського життя. Для засудження зла він обирає з народної розмовності дошкульні слова типу "п'ятякало", "базікало". Вміло орудує засобом комічного обігрування слів. Комічне і смішне у Д. Черевичного часто будується на контрасті зміщених площин. Варто тут згадати сатиричний вірш із циклу "Крим курортний" "Метаморфози Хоми". Не журився Хома у Криму на курорті. "І допився Хома днів за п'ять до шортів". А ще через кілька днів залишився він "в самісінських плавках". Сміх вибухає в кінці: "І, якби не одна, // Та, що з диких, дама, // Вже ходив би Хома // В костюмі Адама. // Ми звикли до вживання слова "дама" в контексті "прекрасна дама", як у О. Блока "Стихи о прекрасной даме", або "дама серця", як то було в лицарських романах. У Д. Черевичного це слово потрапило в несподіваний контекст - "та, що з ДИКИХ ДАМА", утворений на контрасті зміщених площин, котрий дав можливість досягти комічного ефекту.

Збірка "Пісні напровесні" (1963) започаткувала, а наступні книжки "Хліб на столі" (1979), "Обрії" (1984) успішно продовжили напрямок шукань Д. Черевичного як талановитого лірика. Впадає в око його тяжіння до класичних форм. В цьому плані йому найближче є досвід М. Рильського. Д. Черевичний багато уваги приділяє використанню випробуваної у

віках строфіки. Справжню винахідливість він демонструє як творець вінків сонетів. Поет дав яскраві взірці різних видів лірики - громадсько-політичної, пейзажної, інтимної, медитативної.

Високим громадянським пафосом відзначаються твори поета про Україну, її народ. Не раз звучать в них мотиви героїчних подвигів предків - запорозьких козаків - у боротьбі з а волю рідного краю. Героїко-трагедійне начало панує у віршах про Велику Вітчизняну війну. Постають картини героїчного Криму у віршах про Перекоп, Аджимушкой. Д. Черевичний розвінчує війну як явище вороже людству, виступає за мир. Мирним трудовим будням кримчан присвятив поет цикли "Хліборобські сонети", "Степова симфонія", "Крим курортний".

Творчою вдачею поета є кращі твори пейзажної та інтимної лірики. Вони прилучають нас до добра, краси, роблять душу світлішою, кличуть до щастя. Особливістю інтимної лірики Д. Черевичного є переплетіння глибокої задушевності, сповідальності з медитативністю.

Д. Черевичний займався й перекладацькою діяльністю. Йому належать переклади українською мовою з аварської, грузинської, російської, киргизької, туркменської поезії.

1993 року поет пішов із життя.

* * *

Ви чуєте наш голос земляки?
Нема прекрасніш і щасливіш долі,
Як берегти свій рідний край роздолля
Землі, що нам заповіли батьки.

З краплин, струмків зростає плин ріки,
А з колосків - яса безмежна поля.
Хай так ввіллються праця й воля
У міць Вітчизни, злет її стрімкий!

Щоб кожен міг сказати синам і внукам:
"Я землю цю передаю вам в руки.
Любіть її, як я любив, беріг..."

...З степів херсонських і борів поліських
До вас, живих, говорять обеліски,
З усіх країв, з усіх шляхів-доріг.

ДИВО

Розводить тісто мати у лоханці -
Ми з печі поглядаєм і - мовчок.
Ми знаємо: ніч промайне, а вранці
Запахне хлібом та й на весь куток.

А мати вміла дати хлібу толк
(Казали люди, дав бог хист Оксанці).
Такого хліба скибочку, шматок
Хто спробує, спасибі скаже мамці.

У тому хлібі жнивний запах поля
І мрія матері про нашу долю,

Про наше, хлібом щедре майбуття.

О, доле материнська, будь щаслива!
... Чаклує мати, творить мати диво.
Ніч пахне хлібом, як саме життя.

* * *

Яка ти є, якою ти грядеш,
Людська Любове, кликана і жадана?
Чи справді ти міраж, душі омана?
Яким ти сонцем кожному зійдеш?
Омріяна, оспівана, жадана,
Якою ти приходиш до людей?
Чи завжди ти цвітіння молоде?
Чи завжди ти болюча в серці рана?

Чи скороплинна, як осінній день,
І нестійка, непевна, випадкова,
Немов туман, немов роса ранкова, -

Як тільки вранці сонечко зійде,
Туман розвіється, роса спаде?..
То не любов. Любов не зна такого.

* * *

Цвітуть сади. Цвітуть квітневі далі.
Гуде бджолиним виром цвіту плин.
Рожево-білі паруси мигдалю
Пливуть по ріках голубих долин.

І навіть там, де владував полин,
Земля раділа в чорних бур навалі,
Молочні кужелі навили прялі
Під вартою весняних тополин.

Причепурилася билина кожна,
Весна іде всевладно, переможно
І солов'їні пробує лади.

Заграло піднебесся в срібні труби,
...До сонця кожна квітка тягне губи.
Цвітуть сади. Цвітуть, цвітуть сади.

ДОБРИЙ СИН
(З народного)

- Діток маєте, підмогу?
- Так, одного сина.
- Ну і як він?
- Та нічого,
Золота дитина.

- Курить, може потягає
Тютюнець, ледащо?
- Ані крихти.
- В карти грає?
- І в руках не мав ще.
- Відпуска, мабуть, борідку
По новітній моді?
- І не дума.
- П'є горілку?
- Молоко, та й годі.

- Може швендяє ночами,
В гріх дівчат заводить?
- Та ні, що ви?.. Господь з вами,
З хати не виходить.

- Гарну маєте дитину,
Не знаєте горя.
Скільки ж років тому сину?
- Три місяці скоро.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Валентина НЕВІНЧАНА

На літературній ниві Валентина Невінчана знайшла місце обдарованого лірика. Тембр її голосу, система ліричних перевтілень позначені самотністю. М'яка інтимність, душевне тепло, акварельна прозорість, інтонаційно-мелодійне звучання, індивідуалізовано використані елементи пісенності - всім цим приваблює лірика нашої поетеси. Одного разу Андрій Малишко, прослухавши вірші Невінчаної, сказав: "У Вас, Валю, вірші, немов барвіночок".

Поетеса належить до покоління, молодість якого була обпалена війною. Народилася Валентина Дмитрівна 1-го травня 1924 року в Серед багатовікових дубів України Запорозький дуб на Хортиці - один з найстаріших.

За визначенням лісоводів, його вік 6 - 7 століть.

Біснувався вітер на дорогах,
На дерева в гніві налітав.
Велетень, дубище товстоногий
Вітрові в обличчя реготав.
І від сміху кулі заржавілі
Із могутніх сипались грудей.
Скільки ворог в серце його цілив?
Та не здався він наступу смертей.
І фашист хотів його примусить
Крону перед ним схилить свою,
Не вклонивсь нікому сивоусий,
Вистояв, як воїн, у бою.
Сім століть він витримав на плечах.
Скільки в світ онуків розійшлося!
Та у нього й досі ще не вечір,
Тільки надвечір'я почалося!

* * *

Ніби вперше прийшов ти, хороший,
За тривожні великі літа.
То нічого, що сипле пороша -
Снігом проліски заміта.
Ніби й справді ми вперше зустрілись,
Так схвильовано б'ються серця!
І я вдруге тепер народилася,
І не хочу любові кінця.

І ніщо - ні літа, ані відстань
Не згасили мої почуття.
Ти - моя довгождана пристань,
Ти - початок нового життя.

* * *

У сорок третім, пам'ятаю,
Мені так щиро ти сказав:
- Тебе я всюди розшукаю
Серед пожарищ і заграв.

Клепали шлях копитом коні,
Снаряд берізку поламав...
Ти в штурмовому батальйоні
В боях на захід поспішав.

Минуло днів і літ багато.
Де бій гримів - врожай рясний.
А я коханого солдата
Чекаю й досі ще з війни.

ЮНІСТЬ МОЯ
Доньці

До кімнати ввійшла. Ненароком
Блиск очей я дитячих ловлю.
І дивлюсь, і милуюся збоку:
Ти - мов пролісок ранній в гаю.
Синя форма, комірчик біленький
Ніжну шию смагляву обвів.
Розлетілися крила тоненькі
Твоїх чітко окреслених брів.
Ти якась особливо врочиста,
Галстук цвітом багряним сія.
У очах твоїх, синіх і чистих,
Відбивається юність моя.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Данило КОНОНЕНКО

Ім'я Данила Кононенка - талановитого задушевного лірика широко відоме на Україні. Помітний слід лишає він у літературі і як талановитий перекладач, публіцист. Багато зробив він для розвитку української культури в Криму.

Данило Андрійович Кононенко народився 1-го січня 1942 року в селі Ребедайлівка Кам'янського району Черкаської області в родині колгоспника. Закінчив середню школу в Кам'янці, що за кілька кіло-метрів від села. Ті кілометри доводи-лося долати щодня. Черкащина - "гучна земля Тарасова", земля нашого поета, його батьків. Вона озвалася піснею у роки шкільної юності в серці Данька.

Другою батьківщиною для Д. Кононенка став Крим. Тут він закінчив службу в армії. Потім дістав вищу освіту в Сімферопольському педінституті (тепер він став університетом). Сформувався як письменник. Ось уже понад тридцять років він мешкає в Сімферополі, працюючи на ниві української літератури.

1972 року з'явилася перша збірка віршів поета "Джерело", яка засвідчила, що в поезії з'явилася непересічна творча індивідуальність. Поет тяжить до життєвої правдивості, щирості і простоти вислову. Йому чужа манірність, надуманість та штучна ускладненість асоціативності образів. Засоби пісенності, живої розмовності надають його віршам своєрідного колориту. Виразна емоційна гама збірки. Вона обнімає гостро драматичні, сумовиті сплески, тиху задуму та замилювання білим світом.

Збірку "Джерело" пронизав мотив воєнного лихоліття, яке довелося поетові зазнати іще в ранньому дитинстві. Драматизм і трагізм людської долі, обпаленої смертоносним вироком війни, Д. Кононенко передав з великим ліричним напруженням і проникливістю.

Наступні збірки "На весняному березі" (1979), "Квітучих соняхів оркестр" (1982), "З любові й добра" (1989) засвідчили творче змушнення поета. Пафос поезії Д. Кононенка дуже точно висловила талановитий критик Лада Федоровська: "душі неприспані тривоги". Над усіма збірками можна було б поставити епіграфом слова самого поета:

Мені встократ сьогодні не байдуже,

Що буде завтра на моїй землі.

Тривоги поета - це тривоги часу. Проблеми війни і миру, екології, моралі та етики, зростання національної свідомості, розвитку націо-нальної української культури, мови, державності суверенної України. Поетові боляче спостерігати прояви духовної розхлябаності, безвідповідальності деякої частини сучасників у ставленні до природи. Не може не тривожитись поет, спостерігаючи зростаючий на очах дефіцит моральних цінностей.

Наскрізною темою лірики Д. Кононенка є кримська тема. Поет по-своєму, часто в романтичному ореолі відтворює образ Криму, який постає перед читачем сонцеликим, осяяним радістю. Повертаючи погляд в історичне "колись" Криму, поет створює картини та образи далекої героїчної козаччини, а слова автора віддає повівом народних дум. Хвилюють вірші Д. Кононенка про кохання. Воно у ліриці нашого поета - щасливе, втілення звершених мрій. Звідси глибока сповідальність його інтимної лірики. Коли він пише про щастя, котре огортає душу, то йому підкоряються сонет і тріолет, октави і чотирирядкові та трирядкові ліричні мініатюри.

Д. Кононенко упорядкував і написав передмову до книжки "Люблю тебе, мій Крим", у якій зібрано кращі твори українських поетів про Крим. Разом з місцевими композиторами створив близько 20 пісень, серед яких найбільш відомі "Земле моя кримська", "Вік Україну люби", "Село моє" та інші. Поет віддає багато сил вихованню літературної зміни, систематично проводячи конкурси початкуючих авторів.

Данило Кононенко - один з організаторів Товариства української мови в Криму, був першим його головою. Один з фундаторів першої і поки що єдиної української газети в Криму "Кримська світлиця", очолює в ній відділ літератури та мистецтва. Член ради Національної Спілки письменників України, заступник голови Кримського республіканського товариства "Україна", член правління Всекримського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка. Один з найактивніших перекладачів з літератур народів колишнього Радянського Союзу. Особливо багато перекладів він дав з кримськотатарської поезії. Палкий поборник української державності. За внесок у відродження української культури в Криму голова Кримської ради республіканської організації Національної Спілки письменників України Данило Кононенко удостоєний літературної премії імені Степана Руданського, заснованої Кримським республіканським Фондом культури. Йому присуджено звання Заслуженого діяча мистецтв Автономної Республіки Крим.

ВІК УКРАЇНУ ЛЮБИ

Сонце голубить калину,
Вітер колише дуби.
Сину мій, рідна дитино!
Вік Україну люби!

Далеч шумку тополину,
Степу дзвінкі голоси.
Сину мій, рідну Вкраїну,
Вік біля серця носи!

В грізну тривожну годину
В дзвони на сполох дзвони!
Сину мій, рідну Вкраїну
Від ворогів борони!

Мову свою солов'їну -
Мамину пісню-розмай,
Сину мій, рідна дитино,
Не забувай!

ОСТАННІЙ ДЕНЬ ВІЙНИ

Ой, не грала гармонь,
А плакала,
Ой, ридала гармонь ридма...
Тихо зойкнула хвіртка злякано:
- Мамо! Ма...
А в селі "Перемога" чулося,
Бігли з поля худі жінки.
Мати в чорну печаль
запнулася
навіки.

КРИНИЦЯ

В саду засніженім криниця.
Відро на цямрині стоїть.

Ніхто не йде води напиться,
Не проклада глибокий слід.

Хіба що пурхне десь синиця,
Торкнувшись крилечками віт.
Дерева сплять. Їм, певне, сниться
Весни жаданої прихід.
І як, скажіть, не зупиниться
На мить якусь біля воріт,
Де, може, юнка-чарівниця
Пошле вам усмішку-привіт.

О, білий сад, з відром криниця,
І ця зима, і диво-світ!

БІЛЯ МОРЯ

Я - степовик. Я не люблю затишшя.
Та як охопить серце супокій
І сум за полем душу враз прониже, -
Я йду до моря наслухать прибій.

Воно величне у красі своїй
Мені назустріч солоно так дише,
І, ніби чайок, кораблі колише,
Я розумію: тут неспокій мій.

Ця синь безмежна, мов небесна вись,
Зигзаги хвиль, мов спалах блискавиці,
І полинево терпкуватий бриз
Мені ночами довго будуть сниться.

Бо в шумуванні моря, як колись,
Я чую шелест стиглої пшениці.

БЕРІЗКА

Ніні
З Смоленщини до Криму навесні
(Я так люблю ту сторону російську!)
Тендітну, наче дівчинку, берізку
Хороші люди привезли мені.

У благодатні березневі дні
Побіля хати, до причілка близько,
Де затишок і завжди сонце бризка,
Я посадив. Ростиме, а чи ні?

Минали дні, і весни, і літа...
Набралась сил берізка молода.
Поглянь: красуня з русою косою.

І не страшні їй чорні бурі злі,
Бо вкоренилась міцно у землі,

Напоєній дніпровською водою.

АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ

Син двох народів Агатангел Кримський.
Ну, хто сказав, що ми не земляки?!
Татарин він навіки український,
Вкраїнець він татарський на віки.

Його сліди живі ще тут, в Криму,
Чуфут-Кале, Бахчисарай і Ялта,
Дороги крем'янисті, без асфальту,
Знайомі нам і так близькі йому!

Він знав свій Крим, він завжди Кримом жив,
До Криму, як до матері, горнувся,
Без Криму Кримський, може, й не відбувся б,
Своє найкраще - у Криму творив.

Дідизни дух його сюди манив,
Земля оця його причарувала,
Вливала сили, творчо надихала -
Він Кримом марив, Кримом завше жив.

По-східньому пісень журний мотив
Бентежив серце зболене поета,
І гострий шпиль стрімкого мінарета
Йому про давнє з болем говорив.

Син України й Криму вірний син,
Народний просвітитель, мудрий ангел,
Великий, славний Кримський Агатангел!
Ти в нас один, ти в нас такий один.

Син двох народів, Агатангел Кримський.
Ну хто сказав, що ми не земляки?!
Татарин він навіки український,
Вкраїнець він татарський на віки!

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Орест КОРСОВЕЦЬКИЙ

Орест Корсовецький - поет, публіцист, фольклорист і педагог. "Йй-богу, талановитий!" - так писав Максим Рильський про О. Корсовецького в одному з листів до редактора журналу "Дніпро" Олександра Підсухи. Народився Орест Іванович 9 серпня 1925 року в селі Клембівці Ямпольського району Вінницької області в учительській родині. Як згадує він, вся його дитяча пам'ять "була перевита піснями". Батько записував народні пісні, часто навіть ночами, граючи на скрипці, співав їх.

На початку війни з гітлерівською Німеччиною батьки вчителювали в Романківській семирічній школі, що на Дніпропетровщині. Як тисячі людей евакуюватись не змогли. Шістнадцятилітній Орест стає членом молодіжної підпільної патріотичної групи селища Романково, бере участь у партизанському русі.

Перші проби пера О. Корсовецького відносяться до 1941 року, коли за наказом командира підпільної групи він написав тексти листівок, вірші про народну боротьбу, а також пісні, що виконувалися на відомі мелодії. На третій день визволення Дніпродзержинська О. Корсовецький був уже в лавах нашої армії. З боями пройшов через всю Україну, закінчив війну в Чехословаччині. Демобілізувавшись у 1948 р., вступив на заочний відділ Немирівського педучилища Вінницької області. А через два роки вступив на заочний відділ філологічного факультету (спеціальність - українська мова та література) Вінницького пединституту. Закінчивши вуз, став учителювати. Почав друкуватись в районних газетах. В республіканській пресі, в журналі "Дніпро" виступив уперше 1957 року. Важливу роль у формуванні таланту О. Корсовецького зіграв М. Рильський.

Доля закинула поета на Чукотку, де він прожив 21 рік. Учителював, навчаючи дітей чукчів, евенів, ескімосів. Майже щоліта вербувався робітником експедицій ґрунтознавців, ботаніків, геологів. 1987 року, ставши пенсіонером, О. Корсовецький повернувся в Крим.

Цього ж року вийшла перша збірка його поезій "Над слідом ведмежим намет", яка засвідчила прихід в українську літературу митця з своєрідною манерою, своїм "душевеним камертоном": "Все душею беру, на людину учусь". Уже в його першій збірці простежуються найпримітніші риси поетики, зорієнтованої до художньої неповторності. Поет дбає про виразність вірша, настійно шукає нових прийомів, виражально-зображальних засобів, тяжить до мистецького синтетизму, збагачуючи вірш елементами суміжних мистецтв - музики, живопису, театру, хореографії. Ліричний герой О.

Корсовецького - романтик, сповнений жаги незвичайного, невтолимо прагне "дивизни чуда". Поет відкриває "чудо романтичне", малюючи крайсвіття - Чукотку. У краю снігів, сурових зим, коли морози "градусники рвуть", а влітку допікають "хуртовини комарів", є багато такого, що викликає радісний подив захоплює красою. Дорогоцінні розсипи краси поет знаходить як у природі, так і в середовищі людей. Пречудесна "дивизна" відкривається йому в душезлитті людей різних національностей, котрих "Чукотка заманила", коли "мова рідна і мова дальня" постають в образі "польових букетів", коли святкує торжество "згоди і ладу серед націй і рас". З справжнім натхненням написані вірші про чукчів - цих дітей тундри - чесних трударів, що "серцем спасибі кажуть".

На далекій Чукотці - в цій стороні моховій, сніговій, поет ні на одну мить не забуває про землю батьків, рідну Україну, яка являється йому в спогадах, в снах. Автор виходить на поетичну розмову з М. Рильським, О. Довженком, О. Підсухою. Йому здається, що ось уже разом з братами співає "мамині, рідні пісні".

У збірці є ряд віршів, у яких відлунує ехо війни з гітлерівськими загарбниками.

Виділяється серед них балада героїко-трагедійного змісту "Безсонний трубач", у якій поет по-своєму одкриває романтичні "дивниці", вірші про край героїчної слави - Крим. Окреме місце у творчості О. Корсовецького посіли вірші про трагедію кримських татар. Нові ліричні твори поета сповнені глибоких роздумів, хвилювання про долю суверенної

України. Письменник виявив себе талановитим полемістом. Більше дев'яноста публіцистичних статей він присвятив викриттю войовничого великодержавного шовінізму та різномастих ворогів молодій Українській державі. Лауреат премії імені Івана Огієнка. Орест Корсовецький увійшов у літературу і як талановитий публіцист. Його повні пристрасті, емоційного спалаху і глибини думки статті скеровані на утвердження національної ідеї, присвячені різним сторонам відродження української культури. боротьбі за розквіт української мови. Авторське гостре перо розвінчує великодержавницький печерний шовінізм, котрий так шаленіє в Криму. Сотні його статей будуть і далі на духовному озброєнні нашого народу. Орестові Івановичу Корсовецькому 0 поетові, педагогу, просвітителю присуджено премію імені Івана Огієнка. 7-го вересня 2000 року не стало нашого співника по перу, славної людини, людини принципової, чесною. Гірко думати, що він так і не діждався виходу збірки поезій, книжки публіцистичних праць.

* * *

В снігах пташина білогруда.
І ні куща, ні деревця!
Майне-мигне секунда чуда -
Нам вихорошує серця.

Весною обрії незгасні,
Гудіння виталих джмелів.
І птичі танці як сучасні -
Все так нас тягне з кукулів!1

Та ще яких нам щастя-долі,
Коли чоломкне добра мить -
І мінерал сяйне на склоні,
І залп рушничний заgrimить.

Не зануджуйся! Цікаво жити!
Бо треба часу для нудьги,
Бо скільки зором охопити -
Секунди чуда навкруги!

* * *

Аж серце з остраху холоне...
Що затріщало?.. Що було?..
А сонце, бистре та червоне,
Зайшло за обрій і зійшло.

Товариш, як Еней, регоче:
Злякав сохатий зліш біди!
А тундра кряче та гелгоче,
Багато гвалту і води.

Встають мої мінералоги,
Злітає сонце вище трав,
І відходились наші ноги,
І хтось Чукотку навіть кляв.

І на озеречко тремтяче
Летить, як хуга, дичина.
А тундра кряче, кряче, кряче,
Гелгоче - пишна, весняна.

* * *

Ранять квіти віхолу червону,
І навіки танк на гору збіг.
Гості, Севастополю, з перону,
З неба, з асфальтованих доріг!

Плине синя спека полуднева,
Плине заповнений людьми
Севастополь, повний Кишинева,
Севастополь, повний Костроми.
Клопітно тепер екскурсоводу
Між краси знайти війни печать.
Тільки ветеранам під негоду
Шрами севастопольські болять.
Тільки жалібні, з граніту ткані,
До могил схиляє прапори
Севастополь, повний Юрузані,
Севастополь, повний Бухари.
Тільки де екскурсії від світу -
На сумному мармурі в рядах
Сяють імена за алфавітом
Різьбленими буквами на шлях.
А по далечіням скроні білі,
Ветеранські милиці в кутку,
Пам'ять зарубцьована на тілі,
Пам'ять, кріпша горя на віку.
Сторона моряцька гостям рада,
Зустрічає плавом голосів
Севастополь, повний Ленінграда,
Севастополь, повний Чернівців.

ЧОКРАК

В степу міражі плавляться,
Пашить сухий бур'ян.
В яку дорогу правляться
Гані, Гафур, Асан?
Шляхи травою сховані...
Утопані стежки...
Відмалку в путь рихтовані
Ступасті парубки.
Відмалечку полюблене,
Втонуло в дикий мак
Село, давно погублене,
Розвалений Чокрак.
Шляхи, давно не торені,

Дідівські, возові...
Прапрадідівські корені
Глибоко в мураві...

Шляхи, давно не ходжені,
В густому полині...
Ідуть не тут народжені
Гафур, Асан, Гані.
На картах не позначене,
Їм кроку набавля
Чокрак, село не бачене -
Свій край, своя земля.
Минають пляжі знадливі,
Де піниться лазур,
До рідного пожадливі
Гані, Асан, Гафур.
Міражі розплавляються,
Ідуть татари, йдуть.
Верта-а-ються! Верта-а-ються!
Легка-хай-буде-пу-у-уть!

ЗАПОВІДЬ ПОХИЛИХ

В. Захарченкові
Ми сиві й горбаті. Ми з наших часів:
Чуток не ставало, хто думати смів.
Нам тільки веліли, нас тільки вели,
Нас кличуть на площі якими були.
Бурхоче держава: нелагода їсть,
Шукає не там замість розуму злість.
Ми нашим просяклі в недугах тяжких -
До гвалту до крику нас треба таких.
Ми в наше застрягли, собі казкарі,
Нещирі, хвалебні, як фільми старі.
Ми нам понад силу, такі не з добра,
Не та наша зміна - новітня пора.
Казки відтручає суття молоде,
Крізь давні тумани свій розум веде.
Та в чому обвиклі, те досі трима:
Ми проти, ми проти з чужого ума.
Нам тільки веліли, нас тільки вели,
І от ми на площі якими були,
Ціпками підперті здіймаємо гам:
Не руште омани: то заповідь вам!

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Михайло ТЕРНАВСЬКИЙ

Михайло Тернавський - унікальне явище в українській літературі. Поет, перекладач. Пише українською, російською, польською, литовською мовами і мовою есперанто. Як поет-есперантист відомий далеко за межами України. Його твори публікувалися на сторінках газет, журналів Англії, Австрії, Бельгії, Болгарії, Бра-зилії, Естонії, Італії, Колумбії, Нідерландів, Польщі, Угорщини, Франції. Зарубіжна критика одноставно відно-сить М. Тернавського до ряду обда-рованих майстрів-есперантистів, називає "аборигеном Парнаса".

Михайло Якович Тернавський народився 11 серпня 1934 року в Полтаві. Перед війною родина деякий час жила у Заліщиках Тернопільської області. Під час війни батько був на фронті. А мати з двома дітьми опинилася в Казахстані. Восьмилітній Михайлик пережив велике горе. Від голоду, холоду, поневірянь помер його малолітній братик. "Скільки їх українських трупиків залишилися в чужих землях!" - пише в своєму щоденнику М. Тернавський.

В 1944 році Михайлик з матір'ю повернувся на Полтавщину. Поселилися у селі Циганському, де мешкала бабуся. А між тим повер-нувся з війни і батько покалічений - без ока, одна рука не діяла... Але живий. Родина повернулася в Полтаву. Михайлик продовжував навчання. Любив дуже читати. А в п'ятому класі і сам почав писати віршики. 1968 року закінчив Харківський інститут культури. Працював директором полтавського клубу письменників. Творча біографія почалася з критичних виступів у пресі. Згодом заявив про себе і як поет. Плідними наслідками увінчалася й перекладацька діяльність. З'явилися в періодиці, пресі переклади українською мовою болгарських, російських, польських, білоруських поетів.

М. Тернавський - автор збірок "Відтінки" (Харків, "Прапор", 1967), "Сонячний годинник" (Харків, "Прапор", 1976), "За видноколом" (Сімферополь, "Таврія", 1986). 1987 року вийшла збірка М. Тернавського "Колоро" мовою есперанто. В зарубіжній пресі та періодиці друкуються переклади мовою есперанто поетів України.

М. Тернавський - поет самобутнього стилю. Він приваблює неординарністю ліричних перевтілень, здійснюваних шляхом довірливо-природної розповідальності; глибинністю підтекстів, які випливають з тонких натяків, неочікуваних асоціативних зближень та несподіваності крутих поворотів поетичної думки. Природньо не раз поет підключає іскринки гумору, іронії. Є ще одна грань поезії М. Тернавського: природ-ність наївності і простоти повних життєвого змісту його віршів. Англій-ська поетеса Мева Марон писала: "Наївна його поезія ніби говорить безпосередньо про речі дуже прості, ніби поет не усвідомлює зв'язку з усім світом і суспільством, а втім, зв'язок цей є. Вірші дуже природні".

М. Тернавський пише про речі прості, у яких закладена складна простота буття. Пише мудро, підносячись на рівень філософічності. А щоб писати про речі прості мудро, - справа не з простих. Без таланту тут не обійтись. Важливо і дорого те, що Михайло Тернавський той талант має.

У поезії М. Тернавського панує верлібр, який здобуває нові риси української поетики, характеризується широким застосуванням розмовності і пов'язаною з нею своєрідністю синтаксичних структур та гнучкою і багатою інтонаційністю.

Визначальним регулятором творчих шукань поета є саме життя. Вчитуючись у поезію М. Тернавського, І. Драч, між іншим, відмічає: "Видно, що автор не такий собі бодрячок-здоров'ячок, а людина з виболеною долею". Треба нагадати одну автобіографічну деталь: батько поета був сином поміщика із Запорізької області: "мені багато чого не дозволялося саме з цього приводу". Гірка була сама історія його входження в літературу. З'явилося бажання вийти з своїми творами в інші країни. Вивчив есперанто. Почав писати цією

мовою. Писав, що підказувало серце, відчувши свободу творчості. Прийшов успіх. Вірші друкувалися і друкуються й нині у есперантистських часописах зарубіжжя.

В центрі ліричних роздумів М. Тернавського стоїть людина, яку він бажає бачити щасливою, духовно досконалою, прекрасною. Людина - соль землі, основа життя. Його ліричний герой знаходиться постійно в стані роздумів над людською долею. Він переповнений радістю, захопленням, коли людина хмеліє від любові до рідного краю, його культури, краси природи, підноситься на високі рівні духовності. Але поета вражає жорстокість людської долі. І тоді мотиви зачаклуеності білим світом поступаються місцем сумовитості, а то й гіркою іронією чи сумовитою посмішкою. Тернавського хвилювали болючі суспільні проблеми часів тоталітаризму, спричиненого ним громадянського безладу, насилля. Для вираження життєвої правди поет вдавався до езопівської мови. Він протестує проти "заморожування" України в добу брежневсько-сусловського "розвинутого соціалізму", засуджує деформації та знекровлення талантів, руйнування творчих особистостей в умовах авторитарних засад, адміністративно-державного контролю, насаджування національного нігілізму.

Тонкістю вираження порухів людської душі відрізняється інтимна лірика М. Тернавського.

Поет з розкритою душею і любов'ю ставиться до людей різних країн, народів, національностей планети. Він уміє цінувати неповторність і красу їхніх культур, мистецтв, літератур. Шляхом перекладання збагачує міжнародними культурологічними цінностями свій народ. Пишучи п'ятьма мовами, в тім числі й есперанто, він виносить на світову орбіту духовні цінності українського народу.

Член Національної Спілки письменників України з 1978 р.

Помер 9 серпня 1998 р.

* * *

Якщо ти народився явором,
Ти повинен завжди бути явором
і повинен радіти з того, що ти - явір.
І не варто навіть витратити час
на побивання,
що ти не дуб чи не секвойя.
І тим паче, не варто витратити час
на заздрість до птахів.
Навіть до орланів,
що мають розмах крил 2 і 2,5 метра.
Ти явір
і ти повинен радіти з того,
що ти явір.
Бо ти, як явір, маєш
свої яворові радості.

* * *

Приємно бачити,
як багато дерев сходяться
до залізничної колії -
мов на забори чи на заняття які.
Приємно бачити,
як десь в долині гурт дерев зібрався
біля якогось озерця.
І боляче бачити
раптом серед степу

самітне дерево.
Воно і красиве, і розкішне буває,
але бачити однаково боляче.

* * *

Де я живу,
моря немає і чайок немає,
я бачив чайок
тільки в кіно і на малюнках.
А в кіно і на малюнках
чайки літають над морями,
та, коли я опинився
у селищі, яке розташоване
біля моря,
мені довелося побачити чайок,
коли вони шукають корм
на березі,
коли вони шукають корм
у дворищах рибалок -
а то навіть
вовтузяться на смітниках,
як звичайна
свійська птиця.
Я не засуджую їх.
Але дивно мені було спостерігати це.
Я ж бо звик до того,
що чайки
літають над морями.

* * *

Якби мені хто подарував такий бінокль,
щоб я міг заглянути в нього і побачити -
ген-ген, щастя уже запрягає воли,
бо має їхати до мене.
Якби мені хто подарував такий бінокль,
щоб я міг заглянути в нього і побачити -
ген-ген, щастя вже вмощується на возі,
бо має їхати до мене.
Якби мені хто подарував такий бінокль,
щоб я міг заглянути в нього і побачити -
ген-ген, щастя вже їде шляхом
назустріч мені,
назустріч мені.
Прикро, звичайно, що в наш вік
ракетних швидкостей
щастя полюбляє найбільше воли,
як засіб пересування.
Але, однак,
якби мені хто подарував такий бінокль -
було б дуже і дуже непогано.

* * *

Шкода, що певний,
що не можу стати явором над озером,
а тим паче - самим озером.
А то марив би стати озером,
аби Ви,
нахиляючись наді мною,
пізнавали в мені
себе.

* * *

Коли на хвилі
загойдалась чайка -
я зворушивсь до сліз
і засумував,
що поряд нема тебе,
якій би я показав.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Віктор ГУМЕНЮК

Віктор Іванович Гуменюк - обдарований поет-лірик, перекладач належить до молодшого покоління письменників, які живуть і творчо працюють в Криму. Народився він 6 жовтня 1952 року в Житомирі. Рано пробудився в нього інтерес до художнього слова. Ще навчаючись у школі, почав віршувати. Після закінчення школи вступив до Київського інституту театрального мистецтва імені Івана Карпенка-Карого. Потім служив у армії артистом військового ансамблю пісні і танцю (м. Дрезден). Рік працював кореспондентом Житомирської молодіжної газети "Комсомольська зірка". Наступні дванадцять років (1978 - 1989) був завідувачем літературною частиною Житомирського українського музично-драматичного театру імені Івана Кочерги.

1986 року в Києві, у видавництві "Радянський письменник", вийшла його перша збірка поезій "Росянистик", яка приваблює свіжістю і м'якістю барв. Помітне місце в ній зайняла пейзажна лірика, отеплена тонким відчуттям природи. Майже третина книги - це ліричні мініатюри про кохання. Кращі з них відзначаються пластичністю ліричного малюнка, щирістю і безпосередністю вираження настроїв, почуттів, близькістю до поезики народної пісні.

У циклі "З армійського зошита" звучать громадянські мотиви. Починається цикл віршем "В Бухенвальді". Час ніби загладив усе жахливе, що творилося тут. До музею прийшли німецькі безжурно-галасливі школярі, іноземні туристи, наші воїни. В Саксонії чаклує весна. Та ліричному героєві крає серце глумливий напис на високих воротах: "Кожному своє". Шлях до тих воріт просякнутий кров'ю тисяч і тисяч людей, яким довелося зазнати "жаху понадпекельного", який "безсила осягнути уява". Тут ліричний герой, долаючи скорботу, з болем в душі відчув нараз "істину страшну" - "що на землі фашизм живе і досі, що лють його не знищено дощенту".

Хвилюють вірші-роздуми про рідну землю. Щасливо почуває себе ліричний герой дома: то в рідному селі, то в Києві, то в Харкові:

Земле моя,

Втіхо моя, мій болю.

Пригони мене після розлуки,

Дай мені щасливо й невтомно

Співати тобі.

1994 року з'явилася друга збірка поета "Стежина", у якій привер-тають увагу викінченістю форми та роздумами про мистецтво цикли віршів "З другого студентського зошита" та "Паломництво". Мистецтво, на думку автора, - носій могутніх сил, покликаних лікувати духовні недуги людства, сил рятівних, здатних до того, щоб світ не полетів "в провалля дике". Справжньою окрасою збірки є вірші "Остання п'єса в "Березолі" та "Вигнаний король" про трагедію талантів великих митців М. Куліша, Леся Курбаса, закатованих в часи сталінщини.

Намірами розширити можливості самовираження пояснюється звертання В. Гуменюка до верлібра, хокку - жанру японської лірики, зорієнтованого на граничну стислість і підвищення ролі асоціативності, натяку, недомовленості.

Привертає увагу перекладацька діяльність В. Гуменюка. Пройшовши школу блискучого майстра перекладу Бориса Тена, він зробив ряд перекладів з англійської літератури (В. Шекспір, Д. Г. Байрон), з польської (В. Броневського, Адама Міцкевича, поему "Дзяби" (1999), з російської (О. К. Толстой, М. Горький). Перекладає В. Гуменюк і сучасних кримськотатарських поетів. Він опублікував ряд статей про драматургію й театр в журналах "Театр", "Український театр". Недавно побачила світ збірка статей "Над сторінками Лесі Українки" (Сімферополь, "Бізнес-Інформ", 1999).

В. Гуменюк - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури Таврійського Національного університету. Член Національної Спілки

письменників України з 1989 року. Дослідник творчості Лесі Українки, В. Винниченка.
Лауреат Літературної премії імені В. Симоненка.

* * *

Куди б мене життя не завело,
В якому б я не опинився вирі,
Яке б мій шлях не шматувало зло,
В який не довелося б линути вирій,

Кохана земле! Всім своїм еством
Я завжди твій, як ти моя, країно,
Зігрій мене своїм ясним теплом,
Благослови у путь малого сина.

Як раптом стріну я в житті біду,
Спіткнуся, впаду а чи зіб'юся з дороги,
До тебе, земле, серцем припаду,
Пригорнеш ти і підведеш на ноги!

* * *

Рожеволиста далина,
Засмучені луки.
Іде вона... Іде вона...
Повітря марить навкруги.
Іде вона.
І ронить вишня білий цвіт
(Іде вона - весна).
А в мене в серці - дивний світ...
Прозора пісня чарівна -
Іде вона.

ВИГНАНИЙ КОРОЛЬ

В Москві в єврейському театрі Міхоелоса
Лесь Курбас ставив "Короля Ліра".

Лишився сам, від "Березолю"
Відлучений... Куди ж іти?
Тепер судилися гастролі
У несподівані світи.
В Москву... Чи стріне й там негоду,
Якій ні краю, ні кінця?..
В театрі гнаного народу
Вітали гнаного митця.
Вітали щиро муз обранця...
Вмить засвітивсь далекий Лір
Так близько... В п'єсі про вигнанця
Усе передбачав Шекспір.
Усе передбачав - митцеві
Не раз нагадував Макбет,
Що легко всякому вождеві
Кривавий розпочать бенкет
І важко збутися спокуси,

На ньому ошаліти вкрай
І на поталу завірюсі
Повіять мрій людський розмай.
Та праглось довіряти долі -
Зрадливиці у всі віки...
Вона й затіяла гастролі
На благодатні Соловки.
Гірка прослалась путь-дорога,
Й змішалися у лютий вир
Всі передбачення. Такого
Не уявив би і Шекспір.

ПЛАВБА

У далечінь пливу безмежну,
Там десь позаду світлий берег.
Він відпустив мене назавше,
Він волю дав мені сумну,
І вже не кличе ні цвітінням
Кущів розлогих, ні громадям
Химерних скель, ні криком чайок,
Ні щемним виспівом сирен.

Та я не певен, чи журюся
За тим, що берег так далеко,
Що відпустив мене назавше
У неокраю бистрину.

Не певен, чи в стрімкому плині,
У вируванні неосяжнім,
В суворім поклику просторів
Не полюбив печаль терпку.

* * *

Як страшно в Ніжині!
Церкви
Крихкі - у їх химернім хорі
Ледь-ледь ячать одна чи дві,
А решта - невимовно хворі.

Звелися крізь віки нести
Натхненну втіху повнозвуку,
Та збиті дзвони та хрести
Відлунюють гірку розпуку.

З розколин знівечених бань
Та стін полущених пагілля
Звисає й не загоїть ран,
Воно плакуче від безсилля.

Де фрески, вікна, вітражі?..
Все обернулось безталанням
І лиш до неба та душі

Гукає мовчазним воанням.

Спустошень навісний парад
Позначив наші виднокола...
Невже всевладдя чорних рад
Нам не позбутися ніколи?

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Світлана КОЧЕРГА

Входження у літературу розпочала Світлана Кочерга оригінальними літературно-критичними статтями. Ще навчаючись на філологічному факультеті Сімферопольського університету, захопилася літературознавством і обрала неординарну тему теоретичного характеру - "Проблема мистецького синтетизму у поемі-симфонії Павла Тичини "Сковорода". Мені довелося бути керівником дипломниці Кочерги. Пам'ятаю, як вона сумлінно вивчала історію та теорію музики, живопису, хореографії, театру, щоб досягнути зовсім нову і складну не тільки для студента тему. Захистила Світлана дипломну роботу на "відмінно". І залишилася вірна проблемі мистецького синтетизму в літературі. Продовжила розробку її в дисертації "Українська поетична мариністика кінця ХІХ та початку ХХ століття", яку вона блискуче захистила при Львівському державному університеті ім. Івана Франка, здобувши науковий ступінь кандидата філологічних наук. Те, що С. Кочерга писала і вірші, я дізнався випадково. Виявилось, що вона була авторкою кількох пісень, що їх виконувала наша славетна Софія Ротару, і вже тільки влітку 1995 року, коли у "Кримській світлиці" було опубліковано добірку її віршів, а в третьому номері 1996 року журналу "Дзвін" цикл віршів "У саяві німба голубім", відкрилася мені колишня моя студентка Світлана Олексіївна Кочерга як поетеса. З великим інтересом і хвилюванням прочитав її вірші. А ось 1998 року поетеса порадувала читачів збіркою своїх поезій "Димінуендо", котра вийшла в Сімферополі у видавництві "Доля". Тепер стало ясно - в літературу прийшла людина обдарована, з своїм проникливим поглядом на життя, з оригінальним поетичним світом. І цікаво, що і в поезії вона не відмовилася від принципу мистецького синтетизму. Сам заголовок її збірки "Димінуендо" запозичено із сфери музики. Музичний термін означав "поступове послаблення звуку". Лексеми з сфери музики, сполучаючись з лексемами з сфери живопису, прислужилися створенню свіжих образів, що сприяють естетичному збагаченню поетичної думки.

Лірика Світлани Кочерги вражає драматизмом, напруженістю емоційності і щирою задушевністю, тяжінням до медитативності.

С. Кочерга віддає багато сил відродженню української культури в Криму. 1982 року після закінчення філологічного факультету Сімферопольського університету вона працювала викладачем української мови та літератури. З 1987 року перейшла з сфери освіти в сферу культури. Працювала науковим співробітником Ялтинського історико-літературного музею. Нині вона - завідувач Музею Лесі Українки в Ялті. Треба особливо наголосити: тільки завдячуючи невтомності, вольовитості Світлани Олексіївни музей народився, утвердився, ставши справжнім вогнищем української культури в Криму. Його відвідали уже тисячі людей.

Діяльність музею стала широко відомою в зарубіжжі в середовищі української діаспори. С. Кочерга досліджує творчість Лесі Українки. Її перу належить нарис "Іфігенія в Тавриді", який побачив світ у Кримському державному навчально-педагогічному видавництві 1998 року. В нарисі висвітлено кримські сторінки життя і творчості видатної української письменниці. С. Кочерга намагалася заглянути у світ думок і почуттів Лесі Українки. 1996 року в Ялті на базі музею Лесі Українки відбулося літературно-мистецьке свято до 125-ої річниці від дня народження Лесі Українки, організоване Міністерством культури і мистецтв України.

В березні 1996 року загальні збори українських письменників Криму рекомендували Світлану Олексіївну Кочергу до Спілки письменників України. Нині вона є членом Національної Спілки письменників України.

* * *

І почуттям колись приходить край,
світ кольоровий стане чорно-білий,
проте душі не край, бо це не крах -
блукати серед чорно-білих ліній.

Серед контрасту чорних й білих плям
відкриєш світ нечуваних гармоній,
чіткий і строгий стрій - куди не глянь,
ніде немає млявих напівтонів.

І згадуєш звідсіль сум'яття барв,
смішну палітру райдужно-строкату -
і дякуєш Всевитньому за дар
нікчемною побачити цю втрату.

* * *

Вже можеш приходити, осінь!
Завершена марнота діл.
Немов когось чекаю в гості,
накрию обрусом я стіл.

А ти - не в гості, ти - надовго.
А потім - гульк! - вдова-зима.
Тоді вже ковдра й чай медовий...
А нині - ще вино й хурма.

Приходь, моя пора осіння,
візьми мене у свій полон!
Хай літо ще танцює в сінях,
зрікаюсь я його корон.

Удвох ми сядемо до столу,
без тостів, музики і свіч,
і твою руку, в перснях, кволу,
я поцілую віч-на-віч.

* * *

Як підкрадеться осіння осоння -
може, це міт, а може, легенда -
тільки я вірю: в плащі із озону
в Ялту приходить задуманий Гендель.

Звичайно юрбу розважає вже клаксон.
Й враз - клавесин! Медитації флейти! -
Ласка, що в серці приховував класик,
марні до Бога пориви і злити.

Гендель! - він скрізь. Як його не впізнати -
в тремоло барв, у свічаді природи.
Ллються, як чари, мотиви сонати,
ллються овації хвиль в нагороду.

Сонце застигло над містом і слуха
смуток смичка, якому не стліти.
Стихне ось-ось примадонна Розлука,
слідом за Генделем вирушить літо.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Василь ЛАТАНСЬКИЙ

Не так давно Президія Спільки письменників України прийняла до своїх лав нашого земляка, обдарованого поета-лірика Василя Латанського. У його внутрішньому образі органічно поєдналися педагог і поет. Він уже майже сорок літ вчителює. В одному з своїх віршів він сповідально зізнається:

Ой школярки, школярки мої -
Невгамовно щебетливі солов'ї!
Сорок літ щебечете мені
І веселі, і журливо чарівні.

Педагог за покликанням, свою сердечну любов віддає дітям. Ось та любов і "нашебетала" українській літературі дитячого поета.

Василь Григорович Латанський народився 18 листопада 1938 року в селі Луківка Катеринопольського району Київської (тепер Черкаської) області в родині колгоспників. Батько - учасник Великої Вітчизняної війни. Любов до літератури захопила Василька ще в шкільні роки. Вірші шестикласника Васи Латанського публікувалися на сторінках газет. Не раз був він переможцем у конкурсах на кращий твір. По закінченню середньої школи 1957 року служив у армії. А 1960 року вступив на філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка. Студент В. Латанський продовжує писати вірші. Бере активну участь у роботі університетської літературної студії "Франкова кузня". Два роки очолював її. 1965 року, закінчивши університет, дістав направлення на роботу в Крим, у село Пруди Советського району, де і тепер працює вчителем української мови та літератури та директором середньої школи.

В. Латанський пише для дітей дошкільного та молодшого віку. Пише цікаво, емоційно-барвисто. Поетично! Цього твори збуджують дитячу допитливість, сполучену з чарівною дитячою наївністю, безпосередністю. Поет прагне оберігати дитину в делікатному віці від душевних травм. Тонкий знавець дитячої психології, В. Латанський у кращих своїх творах показує, як діє дитяча уява, процес міркування, тлумачення баченого в оточуючому світі. При цьому не раз оповідь виходить у сферу смішного. Дуже тонко і точно підмітив своєрідність індивідуальної манери В. Латанського талановитий український критик, літературознавець, академік Академії наук України, доктор філологічних наук, професор Київського державного університету ім. Т. Шевченка Михайло Наєнко: "Є в поезії Латанського, окрім щирості та задушевності, й ще одна прикметна риса, яка дається не кожному поету. Маю на увазі внутрішньо прихований, але повсякчас присутній у поезії В. Латанського ліричний усміх".

Останнім часом прозвучала в драматично-болючому ключі і тема долі сучасної школи, яка внаслідок політичних та економічних негараздів опинилася над прірвою. "Вмирає школа..." Скорботно звучить мотив поневіряння вчительства, що місяцями скніє без зарплатні, "гризе сухарі", мучиться в холодних, неопалюваних взимку класах. "Деся палко дебатовують депутати, а в школі навіть віника нема". Поетові болить трагічна доля дітей, що "зімлівають з голоду".

Не одна сотня віршів В. Латанського побачили світ на сторінках газет, українських журналів. І тільки тепер, дякуючи добрим людям-спонсорам, з'явилися його два поетичних збірники - "Ужинок" (1997), "Які очі - такий світ" (1998). З'являються часто його нові вірші для дітей і про дітей на сторінках "Кримської світлиці". Письменник звертається до публіцистики. У статтях він гаряче відстоює інтереси творчої інтелігенції, діячів культури української від шовіністичного паплюження та фальсифікацій.

ЛІРИКА

КОСЯТЬ ТРАВИ ЦВІРКУНИ

Як прийдуть до мене сни,
Я не буду спати,
Бо не сплять -
цвірі!-цвіркуни,
Косять біля хати.

Від зорі і до зорі
Косять трави, косять...
Ну й завзяті косарі!
Де ж кладуть покоси?

Чом нескошена трава
Сохне біля хати?
Може, й справді так бува,
Розпитаю в тата.

ПІСЛЯ ДОЩУ

Стоїть картопля мокра-мокра
У пелехатому плащі.
Сміється до капусти морква:
"От і діждалися дощів".

Метляє хвостиком петрушка
Аж за межу, де барбарис.
А він шепоче їй на вушко:
"Ще буде сонце.
Не журись!"

КОШЕНЯТКО

Спить на сонечку маленьке
Біля киці, біля неньки,
Як іде, не поспішає -
Лапка лапку доганяє:
- Няв-няв-няв!..

У ХАТІ СНІГ

- В нашій хаті вже зима! -
Хвалиться малий Хома. -
Подивіться: пада сніг
На дивани, на поріг...
Я розсипав сніг по хаті,
Що з млина привіз наш тато.

ЗАСТУДИВСЯ ЇЖАЧОК

То приляже на бочок,
То почне дрімати...
Застудився їжачок
А як лікувати?

Як узнати болячки:
Може, грип? Чи нежить?
Не пускають колючки

Хворого обстежить.

ВМИРАЄ ШКОЛА

Вмирає школа...

Людоньки, вмирає!

Куди ж поділись мудрі "лікарі"?

В якому царстві, у якому краї

Гризе, як наш учитель, сухарі?

Вже котрий місяць скніє без зарплати,

В холодних класах тішиться зима.

Де палко дебатують депутати,

А в школі навіть віника нема.

Он зомліває з голоду дитина.

Тих "лікарів" даремно вигляда.

У них завжди є долари у скрині,

А нас обсіли злидні і біда.

Біда з бідною - от і край наш нині.

Ми, хоч і бідні, все-таки панва.

Та усміхнеться доленька Вкраїні!

Рятуймо школу! Поки ще жива.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Валентин НЕГОДА

Прихід в літературу поета-лірика Валентна Негоди схиляє до роздумів на дуже давню тему, що знайшла своє осмислення на рівні світових поетичних взірців: людина і природа. Одним із важливіших аспектів осягнення цієї теми є утвердження думки про те, що людина і природа могутні в гармонійному поєднанні своїх сил. На цьому тримається світобачення таких видатних наших митців, як П. Г. Тичина, М. Т. Рильський. Природа, творчість, краса і людське щастя - невіддільні. Якраз про це і думаєш, вчитуючись у біографію Валентна Негоди, знайомлячись з його поетичним доробком.

Валентин Іванович народився 21 травня 1939 року на Донеччині у старій дідівській хаті. Розповідали, що далекий предок його приїхав із зруйнованої Запорозької Січі. Козаки дружно жили, обживали, не шкодуючи сил землю. Трудово-творче життя з природою продемонструвала бабуся Хівря. "Кажуть, баба Хівря була відьмою. Цього не знаю. Але певно можу сказати, що насадила вона великий садок гарних дерев. Росли тут добірних сортів груші, яблуні, сливи, вишні, черешні, агрус, смородина. Був навіть гарного сорту виноград - дивина в той час на все село. За всім вона доглядала ревно і з великою любов'ю".

І вийшло так, що "бабусини гени були домінуючими". Бо після закінчення Кримського сільгоспінституту (факультет плодоовочівництва та виноградарства), аспірантури при Українській сільгоспакадемії і, здобувши науковий ступінь кандидата сільськогосподарських наук, Валентин Іванович професійно з любов'ю і захопленням віддається вирощуванню садів. Любов до своєї професії передав він студентам і дітям. Донька Оксана і син Юрій - також професійні садівники. Перед нами той яскравий випадок, коли "труд переростає у красу", в поезію. Навіть образ-назва першої книжки В. Негоди нав'язана поезією його душевного покликання плекати сади - "Райське яблуко", видана у м. Снятині "Над Прутом", 1996 року.

Літературний хист В. Негоди пробудився рано. Іще в шкільні роки почав писати вірші. Публікуватись почав у зрілому віці. В добірках поезій, опублікованих у журналі "Радуга", в газетах "Література Україна", "Кримська світлиця" він чітко визначив свою творчу і громадянську позицію. Перед його духовним зором - Україна, її народ:

Будь пильним, мій довірливий народе,

Не раз вже потрапляв у пастку ти.

Підняти прапор - то ще не свобода,

Будь мудрим! Вір, що дійдем до мети.

Поет закликає сучасників не забувати своїх славетних предків "із козацького коша", безсмертних подвигів їхніх в ім'я свободи, бути недремними до тих, хто у відповідальний момент нашої історії прагне "підступно обдурити", "оббрехати", "священну волю потай розіп'яти",

Покривдить рідну матір, осміяти,

Щоб тільки крісло втримати своє.

Гріх забувати рідний край, рідну матір-Вітчизну:

Горнімося душею до України!

Ріднішої для нас - ніде нема.

Велике, священне слово "воля" достойно надихає і окриляє, єднає нас, робить схожими на зорі:

Ми-всі зірки на небі на нічному.

Лише рабам і мертвим свята воля,

Не пахла і не сяjala нічим.

В. Негода - поет мислячий, чесний і своєрідний. Багато наших поетів писали і пишуть про Крим. Валентин Негода створив свій, свіжий поетичний образ Криму, овіяний не тільки духом історії, а й причетністю своєї долі долі рідні:

У степ чумацький тягнеться душа.
Ночами сняться хвилі Сиваша
І гори... Де коханої чар-зілля,
Де прадід із козацького коша,
І батько їздив степом в Крим - за сіллю.

Є ще одна грань поетичного світу В. Негоди. Це інтимна лірика, проникнута щирістю і ніжністю почуття. Цікаво, що і образ своєї коханої поет малює в нероздільності з красою неповторною Криму ("Дарую коханій гори", "Водограй Джур-Джур").
Твори В. Негоди увібрали в себе немало пісенних образів, засобів, прийомів. Вони по-пісенному мелодичні. Тому не випадково, що композитори поклали ряд віршів на музику ("Душі нев'януча краса", "На Україні соняхи цвітуть", "Ти - моє небо").

ЛІРИКА

ВОЛЯ

Чим пахне воля? Степом і весною,
Духмяним хлібом, у росі травною,
Веселим співом перепела в житі,
Прощальним криком в крижаній блакиті.
Ще пахне воля синіми вітрами,
Що дмуть із моря. Вітром між горами.
Ще пахне воля кров'ю і сльозами,
Чумацька воля - дьогтем та возами,
Травневим медом, трунком поцілунку
дівочих губ, цнотливих персів юнки.
Ще пахне воля яблуками в серпні,
Гіркими полями пахне воля.
Ще пахне воля порохом у герці,
І теплим подихом замріяного поля.
Ти - місяць серед зоряного поля,
Ми - всі зірки на небі на нічному.
Лише рабам і мертвим свята воля
Не пахла і не сяяла нічим.

ПОЛЕ

Заполонили поле бур'яни,
і нікому їх знищити-пропвати,
всі висотано жили в ярини,
і бідкається Україна-мати.

Духовна нива нашого життя!
Чому незорана, затоптана, зім'ята,
та чи ж немає в тебе майбуття,
чи мо', душа облудою розп'ята?

Ось сонце віри вранішнє встає,
і жайворонком срібна нитка звита.
Господарю! Ти полечко своє
готуй уперто для посіву жита.

ДРУЖИНІ

Без тебе жодна б квітка не зійшла б...
Стаю перед тобою на коліна,
Я у полоні чар твоїх і збав,
І вже пливу у небі, як пір'їна
Від лебедя, що впав на степ грудьми...
Пір'їною пливу в твої долоні.
Мов небо і земля - з тобою ми.
Щасливий у твоєму я полоні.
Прилинь до мене, радістю зігрій,
Над степом полиновим моє небо,
Щоб шлях Чумацький знову зазорів!
У небо не дійти йому - без тебе.
Солодкий мій полон - моє ти небо.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Віктор ВІНОГРАДОВ

Віктор Євгенович Виноградов народився 29 серпня 1963 року в місті Пустомити Львівської області. У Ялті закінчив середню школу. Згодом закінчив Львівський інститут декоративно-ужиткового мистецтва. Був викладачем у Ялтинській художній школі і деякий час її директором. Тепер - незалежний художник і поет. Член Національної Спілки письменників України. 1995 року ялтинець В. Виноградов став лауреатом видавництва "Смолоскип". Наступного року у цьому ж видавництві побачила світ його перша збірка віршів "Шлях дощу". Вона увірнула твори, які писалися з 1987 по 1995 рік. Вона відкривається передмовою поета Володимира Олейка, котра емоційно вводить читача у світ дитинства поета. Завершує збірку ґрунтовна стаття критика Роксолани Харчук, де зроблено спробу окреслити художню манеру молодого автора, що "функціонує" в режимі модернізму". Але це, на думку критика, не виключає пошуку власних шляхів. Від себе скажемо: в літературу прийшов небезталанний поет. З ним можна не погодуватись, сперечатись. Вказувати на певні і не раз істотні промахи.

Автор вражає неординарністю та свіжістю поетичної думки. У кращих віршах образність заснована на нових, несподівано сміливих асоціативних зближеннях. Це пояснюється тим, що його поетична муза діє у співдружності з музами суміжних мистецтв - музики та живопису. В. Виноградов - обдарований художник. В цьому легко перекоонатися, познайомившись з його збіркою "Шлях дощу", оздобленою самим автором. Не можна не захопитися вміщеним у книзі автопортретом. Нагадаємо іще: поет любить музику. Грає на скрипці. Традиції мистецького синтетизму, що пробивали собі дорогу ще в кінці XIX століття і в модерністській поезії, і в творчості Лесі Українки, згодом у П. Тичини, М. Рильського та інших митців, плідно позначилися на творчих пошуках В. Виноградова. Колір, світло, гра відтінків, виступаючи в органічній єдності з елементами музичності, надають віршам естетичної наснаженості, новизни. Пригляньтесь до чудових віршів "Бабусі", "П'єса для альта". І ви на конкретних прикладах відчуєте оту співдружність муз. Поет торкається вічних, загальнолюдських ідей. Замислюється над тим, як дійти щастя. Як здолати дискомфорт, боління духу, який прагне проникнути в сутність людського життя, дійти істини. У цих творах запановує драматизм. Вони схиляють до роздумів і бентежать серце.

Не можна оминати пейзажної лірики В. Виноградова. Особливо яскраві його "дзвінки акварелі" у першій частині збірки "Повітряні стебла", які за висловом С. Кочерги викликати "по-язичеськи трепетне захоплення ликом природи, що має безліч відтінків, здатні п'янити, мов запах озону після грози".

Водночас помічаєш втрату художньої міри, яка навіть приводить до самоповторів: "тіні... смарагдово-світлі", "Згоряє ліс вночі смарагдовим багаттям", "Мрії приймають смарагдовий ранок як дар". Для підкреслення драматизму часто вживається кольоровий епітет "сірий". Забралися і "хмар отари", які побутували колись іще в О. Олеся. Багато втрачають вірші від термінологічного перевантаження. Так, скажімо, у вірші "Я мислю як проза" тільки літературознавчих термінів більш півдесятка: мадригали, катрени, поеми, сонети, римовані плеса, ліричні експресії, вірші.

Правильно відзначив В. Олейко замикання поета в герметичному світі снів, ілюзій, естетизації естетичного, боязнь суспільної заангажованості. Яким шляхом він піде далі? Чи буде продовжувати реалізовувати свою спроможність в рамках модернізму, чи вийде на шлях геніїв громадянської поезії Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, творців, що вчили "неложними вустами сказати правду" про долю Батьківщини й народу.

ЛІРИКА

БАБУСІ

Обличчя твоє так нагадує фреску,
де вохра потріскалась, мічена часом.
Життя об'єднало все в кольорі разом -
як пензель
в руках живописця Франческо.
А дні пролітали, лишались тривоги.
Тебе малювали на темному фоні.
І вже неминуче стікало на скроні
білило епохи - мов попіл вологий.
Твій спогад - як усміх, бо всяке бувало.
Життя мов площина чиясь живописна,
а серце щосили лещатами стисне -
минуле себе нагадає
зухвало.
Там тло дотлівало, у сірих висотах
приречені ангели благовістили.
Терпіннями паляться душі, бо всоте
наточує час вже іржаву стамеску -
довбає цю землю на шрами і зморшки.
Дозволь подивитись на тебе ще трошки -
обличчя твоє так нагадує фреску...

* * *

О. С.

Весна іде
прозора і легка -
модель маестро Боттічеллі.
Ховаються до зимних келій
суха вода, холодна і крихка.
Ще світ, скупий на чисті кольори,
малює стримано на ґрунті
блідий ескіз квітучої пори,
як немовля, - без таїн, щирий.
А все живе з промінням віри.
І всесвіт сонце сіяти приніс.
В очах розтали вітражі зими.
Весна іде, як суть пророцтва,
у храм промерзлий одиноцтва,
де ти слабкий, відкриєш всі замки...

ЗИМА В ГУРЗУФІ

Південне сонце блідо матовіє
крізь хмар острижені отари.
У птахові вітрила бризом віє
холодний гомін Адаларів.

Фаланги хвиль щитами перламутру
вистукують скелястий стогін.
На плечі гір круті первісним хутром
лягає сніг, і під розлогі
під опахала італійських піній

стікає срібний дощ оливи.
А дух вогню над коминами, синій,
летить розвіяний і пахне чорносливом.

ШІСТДЕСЯТНИКАМ

Слава Богу пройшла зима:
Хтось від снігу лишився білим,
хтось у полі в траву вроста
чи упав на дорогу пилом.

Посірілі пройшли сніги.
І відбили у дзвін морози.
Сплять поховані без могил.
Їм відлига збирає грози.

Вже дощами дзвенить весна
І у ріки пірнає небо.
А душа, - як вода, пісна -
спрагу волі зове до себе...

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Володимир ШАХНЮК

Літературний цех гумору та сатири називають вогнистим. І мають рацію. Тут кують зброю. Зброю сміху. Уже понад півстоліття у тій зброярні працює український письменник Володимир Шахнюк. Доля розпорядилася так, що він вперше усміхнувся в вогні. То був пекельний вогонь Сталінграда. В газеті повітряної армії було опубліковано гумореску "Швейк-авіатор". А за нею у сатиричному відділі газети з'явилося іще ряд сатиричних замальовок. Як дотепний фейлетоніст рядовий боєць-зв'язківець Володимир Шахнюк здобув пошану в середовищі однополчан.

Володимир Потапович з усмішкою розповідає про свої життєві та творчі путі-дороги: "Народився в м. Славути Хмельницької області 1920 року. 20-го березня і 20-го сторіччя. В подальшому мені щастило на двадцятки: в двадцять літ одержав книжку червоноармійця, через двадцять - вийшла моя перша книжка, а ще через двадцять вручили пенсійну книжку. Очевидно "чергова моя книжка вийде теж через років 20, якщо мине паперова криза і зникне інфляція".

Дитинство минуло в дитячому будинку. Першу освіту здобув у школі фабрично-заводського навчання. Згодом закінчив Харківське газетне училище, у якому тоді ж вчився Олесь Гончар. У студентські роки з'явилися перші проби пера. В. Шахнюк пробував свої сили в жанрі фейлетону. В наступному творчу роботу поєднував з працею в редакціях обласних газет Вінниці, Рівного, Сімферополя.

1961 року вийшла перша книга В. Шахнюка "Характер не той", яка була прихильно зустрінута критикою. Відомий літературознавець, критик Іван Зуб побачив у особі молодого письменника митця, котрий "входить в сім'ю сатириків, маючи непозичений голос і пристрасну душу войовничого недруга відсталості, рутини, косності. "Молодий сатирик досягає успіху, вдаючись до сатиричної гіперболізації, вдало окреслюючи сатиричні характери.

Перу В. Шахнюка належать збірки сатиричних та гумористичних творів - "Де Макар телята пас" (1964), "Приємні неприємності" (1965), "Жарти жартами" (1968), "Пташине молоко" (1972), "Веселе й сумне" (1980).

Систематично виступає письменник з гуморесками, фейлетонами та нарисами в журналі "Україна", а також на сторінках газети "Кримська світлиця".

Провідне місце у сатиричних та гумористичних творах В. Шахнюка посідають соціальні мотиви. Автор виступає проти деформацій у сфері моралі, посилає сатиричні стріли проти хитрунів-пристосуванців, що вміють знайти теплі місця, обдурити, проти безініціативних горекерівників, проповідників "принципів" - "якось воно буде", проти улесливих підлабузників - цих, за висловом В. Маяковського, "любителей нежного обхождения с начальством".

Творчі пошуки В. Шахнюка розгортаються в руслі сатиричної та гумористичної традиції української літератури. Відчувається позитивний вплив на нього досвіду славетного українського реготуна, "генерала сміху" Остапа Вишні, а також невичерпних джерел національного фольклору. Комічне і смішне у Шахнюка, як в Остапа Вишні, як і в фольклорі, виростає з контрасту зміщених площин, плідного використання засобів сатирико-гумористичної гіперболізації, народних дотепів, влучних, сповнених комізму неологізмів.

Плідно скористався письменник досвідом М. Гоголя, І. Нечуя-Левицького, Д. Фонвізіна, В. Короленка.

В. Шахнюк автор комедії "Саранчуки", у якій в умовах тоталітаризму виявив сміливість і громадянську мужність, поставивши біля ганебного стовпа номенклатурників, що зімкнулися з кримінальними злочинцями.

В. Шахнюк відомий і як публіцист. Письменник нещадно висміює шовіністичних головотесів, які хотіли б затягти Україну в імперію, тих, що силкуються спаплюжити українську незалежність, приписати їй шкідливість і взагалі всього українського, включаючи мову, культуру, історію. Його гострий сарказм скерований проти вчорашніх партократів, що, проснувшись вранці після проголошення суверенності України, відразу ж стали "демократами", перефарбувалися і знову посіли державні високі посади і паразитують, заганняючи народ все глибше в яму поневірянь, дискредитуючи молоду українську державність. Його бентежать жахи війни у Чечні, у якій гинуть тисячі і тисячі ні в чому не повинних мирних жителів. Митець засуджує цю загарбницьку війну. Майстер сміху пильно вдивляється в життя, прагне по-своєму осмислити проблеми сьогодення.

ВІДРЯДНІСТЬ

Це було в ту епоху, коли наші командири виробництва поклонялися валу, як вогнепоклонники вогню, коли пожежникам платили за кількість пожеж, а витверезникам - за валовий обсяг очманілих клієнтів.

Ось в цю благословенну пору в місті Безводному станція рятування утопаючих тихенько йшла на дно. План не виконувався - не було валу. Рятівники розбіглися, наче пацюки з тонучого корабля. Адже зарплати кіт наплакав, премій ніяких, додому нічого, окрім утопленика не понесеш. Та й утоплеників чортма.

Одне олово, станція мала забулькотіти, та раптом трапилось чудо: рятівники стали одержувати зарплату на рівні космонавтів. Плюс премії, прогресивка. На власні кошти станція збудувала базу відпочинку, кафе "Русалка", навіть стала випускати часопис "Безводненський утопленик".

Секрет відкрився просто: стадія перейшла на відрядність. Чим більше утоплеників - тим більший заробіток. Грошові нагромадження збільшувалися, а населення убувало. Навіть майстри спорту з плавання стали тонути, як ті пудові гирі. Учасники масового запливу з нагоди скасування рибного дня всі до єдиного пішли на дно. Медалі переможцям довелося вручати посмертно. Місто обезлюдніло. Нікого було посилати на картоплю, нікому було нав'язувати квитки в місцевий театр. Правда, черги зникли. Пиво і потрійний одеколон можна було купувати вільно, як уцінені штани.

Невідомо, яких економічних висот досягли б рятівники, коли не фінінспекція. Вона поставила хрест на відрядності і крива росту утоплеників опустилася до нульової позначки. Кадри розбіглися. Станцію закрили.

Залишившись без діла, рятувальники жалкували: - Треба було починати відрядність з фінінспекторів.

БУРЯ В СКЛЯНЦІ

Збунтувалися звірі проти свого лідера Лева, який за старого режиму називався царем звірів. Гомоніли на всі голоси:

- Тільки демократом назвався, а який був зажерливий, такий і залишився!
 - Як ділити здобич, то лідер, а на полювання нас посилає!
 - Від нього слова людського не почуєш: все ричить та ричить!
 - Звісно, хижак!
 - То що ж будемо робити? - запитав Вовк.
 - Нехай іде у відставку, - запропонував Бегемот і звернувся то Чаплі: - Пиши, небого.
- Слухали: про антидемократичну, авторитарну поведінку Лева. Ухвалили: запропонувати

Леву подати у відставку, оскільки стиль його керівництва не відповідає вимогам сучасності.

- Гарзд! - дружно вигукнули збори.

- А тепер оберемо делегата для вручення Левові нашої постанови - сказав головуючий.

- Крокодила!

- Не можу - у мене сьогодні інструктаж з підводного полювання.

- Тигра!

- З радістю виконав би це доручення, - чемно усміхнувся Тигр, - та поспішаю на змагання з стрибків у довжину на першість спорттовариства "Екватор".

- Кенгуру!

- У мене сьогодні фінал з потрійного стрибка.

- Слона!

- Ангіна, - прохрипів Слон.

- Осла!

- Я сьогодні виступаю в складі команди кмітливих і веселих.

- Мавпу!

- Що ви, людоньки, мені ж доручено виступати в суді громадським обвинувачем у справі плагіаторів.

- Зайця!

Сірий не міг вигадати пристойної причини і почимчикував з постановою зборів.

По дорозі зустрів лисицю. Похвалився їй, яке важливе доручення виконує.

Лисиця отетеріла:

- Ви що ж, з глузду з'їхали - на Лева жалітися. Та він всіх нас!..

- Чого ти злякалася? Носишся з своїм Левом, як з писаною торбою! - войовничо настроївся Заєць. - Та ти знаєш, хто такий Лев?..

З цю мить з кущів показала грива царя звірів. Заєць присів на задні лапки і голосно продовжив розпочату фразу:... Лев - це наш батько рідний, наш заступник і охоронець.

Ось хто такий Лев!

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Олександр КУЛИК

Олександр Павлович Кулик - обдарований український прозаїк. Він належить до покоління письменників, що входило в літературу на початку вісімдесятих років. Народився 4 червня 1952 року в селі Хрестівка Чаплинського району Херсонської області в сім'ї сільського вчителя. Таврійська земля, розлогі степи, чудові, закохані в свою хліборобську працю люди були тим дивосвітом, у якому він формувався як літератор. Іще в шкільні роки почав писати вірші, навчаючись у видатних ліриків - В. Сосюри. С. Єсеніна. Після закінчення середньої школи вступив до Сімферопольського державного університету, історичний факультет якого закінчив 1973 року. Закінчивши університет, О. Кулик працює вихователем професійно-технічного училища, служить в армії. Після демобілізації повертається до Криму. Деякий час був заступником головного редактора видавництва "Таврія". Нині він - головний редактор всеукраїнської громадсько-політичної і літературної газети "Кримська світлиця" - першого українського часопису в автономній Республіці Крим. Він же й голова Всекримського Товариства "Просвіта" імені Т. Г. Шевченка.

1983 року у видавництві "Таврія" з'явилася перша збірка О. Кулика "Залітки", до якої увійшли три повісті - "Лютневі "вікна", "Біля моря", "Марафон", низка оповідань та новел. Провідною темою молодого прозаїка є тема села. Його хвилюють проблеми занепаду села як по лінії економічній, так і духовній. Причину цього він вбачає в нав'язуванні зверху позбавлених глузду настанов, планів, що сковували творчу ініціативу людей. Письменник грірко реагує на морально-етичні деформації. Його хвилює те, що люди тікають із села в міста, як риба з драного ятера. Кращим твором книжки є повість "Лютневі "вікна", у якій автор показав уміння живописати словом, створювати індивідуалізовані образи-персонажі, характери.

Багатьма гранями до повісті "Лютневі "вікна" наближається повість "Відкритий урок", заголовок якої став назвою наступної збірки письменника, опублікованої також у видавництві "Таврія" 1987 р. Автор продовжує осмислювати кризові явища в житті села. Провідною сюжетною лінією твору є життя школи. Але вона виступає в переплетенні з сюжетними розгалуженнями, підказаними живою реальністю сучасного села. О. Кулик в розробці кризових явищ іде в одному руслі з тенденціями сільської прози того часу. В порівнянні з повістю "Лютневі "вікна" повість "Відкритий урок" є твором мистецьки вивершенишим. Вражають пластичністю картини, виписані з участю яскравої поетичної уяви автора. Спостерігається поглиблення психологізму та ліричної стихії.

У селі є влада, колгосп. А школа опинилася в стані крайньої занедбаності. Приміщення майже столітньої давності. В класах попровалювалася підлога. У дирекції вічні проблеми: де взяти пальне? На рівні бідності і примітивізму обладнані кабінети. У самому колективі не раз бере гору дух задрощів, підсиджування, що так згубно діє на молодого ініціативного, енергійного, обдарованого педагога Антона Павловича. Його мало не вижили зі школи.

Проблеми життя школи, педагогіки, виховання молодого покоління розробляється і в повісті "Сезон дощів і сподівань" (1990). Заголовок твору став назвою наступної збірки О. Кулика, яка вийшла 1990 року у київському видавництві "Молодь". Впадає в око збагачення художньої палітри письменника іскристим гумором. В повісті виразно змальований образ педагога, майстра спорту Олександра Івановича, якому судилося працювати вихователем у профтехучилищі і довелося мати справу з такими учнями, які не тільки порушують дисципліну, не вчаться, а й вдаються до фінки.

У творчому доробкові О. Кулика більше тридцяти оповідань, новел, у яких відтворюються образи наших сучасників, носіїв моральної цнотливості, доброти, порядності, вірності в коханні і дружбі. Вони закохані в свій чудовий край - Крим, овіяний свіжістю

неповторних у своїй красі гір, морських просторів, пахощами степового різнотрав'я. Привабливою рисою оповідань, новел є теплий ліризм.

О. Кулик останнім часом багато уваги приділяє публіцистиці. З-під його пера на сторінках "Кримської світлиці" з'явилося кілька десятків оригінальних, виписаних на високому професіональному рівні статей, у яких розробляються гострі політичні, культурологічні, морально-етичні проблеми. І в публіцистиці він залишається справжнім письменником. Особливо вражають статті пристрасністю розвінчання ідейних супротивників. При цьому автор ніколи не збивається на грубість тону, вживання лайливої лексики, що нерідко доводиться зустрічати у працях небезталанних журналістів. Блискуче він уміє полемізувати з своїми опонентами, дотримуючись чіткості та визначеності позиції, домагаючись аргументованості відстоюваної думки шляхом використання життєвих фактів та вмілого підкорення своїй меті різноманітних культурологічних джерел, влучних виразів, афоризмів.

Письменник поставив своє слово на утвердження, розвитку державності України, розквіту її мови, культури, збагачення національної свідомості нашого народу, гармонізації взаємовідносин людей різних національностей, що живуть у Криму.

На робочому столі митця - завершений рукопис роману "Південна зона", у якому порушуються гострі проблеми сьогодення.

З 1988 року Олександр Кулик - член Національної Спілки письменників України.

АКАЦІЯ

Найвище й найстаріше дерево нашого села - корчакувата акація що біля водокачки.

Міцний кривий стовбур, порізаний глибокими зморшками, мов велетенськими шрамами, важко підводиться з землі і десь приблизно на третьому метрі, стрункішає, аж злітає, завершуючись розлогими гілками.

Найкраще акації весною. Мов літня жінка, котрій у пісню вплелася журлива нитка спогаду про цнотливе дівочтво, вдягається вона в чисте плаття з духмяної кашки. Саме ця кашка, власниця тривкого паморочного духу, медвяним щемом сповнює навесні дівочі сни і мрії. Та не одні юнки прибігають до дерева за квітом. Приходять навесні до акації й літні жінки, молодиці, бабусі, щоб набрати білого цвіту, з якого по-народному в селі виготовляють різні настої та відварки. Кажуть, що саме ця кашка, настояна на чебреці, - прекрасний бальзам від багатьох хвороб. Кажуть...

Спекотного літа марніє деревина. Стоїть стомлена, припорошена білою пилюкою. Влітку про акацію люди забувають. Одні горобці скачуть-перескакують з гілки на гілку, ніби горласті цигани на ярмарку сперечаються проміж собою.

Пізньої осені та взимку вітер-неборака вигулюється в мокрій кроні дерева. Чорною, опечаленою стоїть акація до першого снігу. І, здається, печаль її перекидається на довгі степові дороги, які вдаль сягають за небокрай, на синюватий шмат поля, залишеного під пар, на булькату й худу корову Онисима Шпака, старого, але кріпкенького ще дідуся, котрий і сам до пуття не знає, коли і де він народився.

Шпакова корова реве голосно і тужливо. Голос її довго витає над розгрузною землею, доки Онисим не починає трусити в ясла січку. Перехиляючись через паркан, кличу старого. Шпак важненько човгає від корови, діловито сякається, мовляє, витираючи пальці об фуфайку:

- Що, на канікули, Шурко, прибув? Чи мо' дьору дав з бурси?

- Та на канікули, - відповідаю, всміхаючись: дід таким і лишився недовірливим. - Та я до вас, діду, не просто так звертаюся, а по ділу. Шпак недовірливо кліпає оченятами.

- За ділом так не ходять, - відказує швиденько. - З пустими руками, кау, за ділом не ходять. Мо' у вашому городі така мода пішла, а в нас не ходять.

- Та в мене діла того - кіт наплакав, - боюся, щоб старий не пішов до хати. - Хочу у вас оце про акацію спитати. Чия вона?

Онисим по-молодечому хутко повертається в сторону башти, і мені на мить починає здаватися, що він прикидається, набавивши собі років. Може, так йому легше у світі жити - під забралом віку свого солідного. Шпак прокашлюється потім каже:

- Найшов про що питати! Акація зараз нічия, а колись була Тимохина. Вредний був чоловік, ой, вредний.

- Та хіба може вредна людина виростити таке чудове дерево? - навмисне не погоджуюсь, заохочую діда.

- А воно, кау, у світі по-всякому виходить. Хотів Тимоха ще при житті труну для себе вистругати з акації, щоб ото віки в землі нетронутим лежати. Хвараоном захотів стати. Та не підрахував днів своїх до пуття, загинув передчасно від простуди. А люди вже дерево не стали чіпати, не до труни з акації було у війну...

- Де ти там, діду? - долинуло від хати.

Хотілося доповнити старого. Розповісти про терпкий акацієвий дух, від якого щасливішають дівчата, про оперету, де акація в центрі уваги, про галасливих горобців...

Та старий вже був далеко; а кричати йому услід мені, молодому, було не з руки.

Тож я повернувся до своєї хати і вже з сіней довго розглядав нашу древню акацію, що ніби велетенське вітрило гойдалося у сірих нитках осіннього дощу.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Валерій ТАРАСОВ

Прозаїк Валерій Тарасов у літературу входив у кінці сімдесятих років "zareкомендувавши себе активною розробкою кримської тематики та своєрідністю стилю. Народився письменник 22 квітня 1940 року в селі Семиринському (тепер Жовтневе) Софіївського району Дніпропетровської області. Після закінчення середньої школи почав трудове життя. Деякий час працював токарем на одному із заводів. 1966 року успішно закінчив філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка і пішов на вчительську роботу. Спочатку бачимо його викладачем української мови та літератури, а згодом завучем Восточненської восьмирічної сільської школи в Криму. З 1967 року - на журналістській роботі. Деякий час завідував відділом феодосійської газети "Победа", а згодом її редактором. Перші спроби пера відносяться до 1966 року. 1977 року у видавництві "Дніпро" (Київ) побачила світ перша книжка В. Тарасова "Десант", до якої увійшли повісті "Десант", "Капітане, я вам потрібен?" та троє оповідань. Повість "Десант" повертає нас до подій, що відносяться до грізного і кривавого 1941 року, воскрешає картини Керченсько-Феодосійського десанту. Це твір, у якому синтезувалися елементи документалізму з фактажем, здобутим автором при знайомстві з живими учасниками подій. Композиційно він укладений з п'яти нарисів про моряків, що йшли на смерть того 1941 року, про їхню долю, що склалася після війни. Автор продемонстрував уміння мистецьки відбирати з багатющого життєвого матеріалу не тільки епізоди, деталі, штрихи, у яких сфокусовано-узагальнююче постають героїчні подвиги, а й вимальовувати людські характери. Сюжет повісті - динамічний, гостро інтригуючий. Чітко простежується тяжіння автора до лаконізму стилю.

Повість "Капітане, я вам потрібен?" розповідає про флотське життя в мирний повоєнний час. Мотиви трудового життя сходяться у творі з мотивами морально-етичними.

Морально-етична тема знайшла розробку чи не в найкращому оповіданні В. Тарасова "Галузка мигдалю", котре сприймається ліричною піснею на честь чистої, незруйнованої десятиліттями любові.

У 1984 році у видавництві "Таврія" (Сімферополь) опублікована книжка В. Тарасова "Там, в Луабонго", до якої увійшов однойменний роман, а також три повісті - "Десант", "Капітане, я вам потрібен?", "Поворот оверштаг".

Звернувшись до "великої прози", письменник зробив новий крок у творчих пошуках.

Роман "Там, в Луабонго" побудований на великому життєвому матеріалі і засвідчив успіх письменника в поглибленні психологічного аналізу, динаміки внутрішнього життя героїв. В. Тарасов бере активну участь у громадському житті. Будучи депутатом Феодосійської міської Ради, він сміливо ставить важливі проблеми, які хвилюють трудівників міста, регіону. Письменник вносить живий струмінь у діяльність місцевої організації "Крим з Україною". У Національній Спілці письменників України його обрано заступником голови ревізійної комісії.

У нових оповіданнях, опублікованих на сторінках газети "Кримська світлиця", В. Тарасов підносить голос за піднесення національної свідомості українців, вчить любові до рідної землі, ім'я якій - Україна.

ФОТОКАРТКА

Матрос Іван Лузанов уже й забув, як іще в час війни кореспондент армійської газети сфотографував його на згадку із здоровенним полоненим гітлерівцем. Батальйонний товариш Лузанова Іван Дубчин, перебуваючи в музеї, серед експонатів побачив непоказну

фотокартку, на котрій маленький худий Іван Лузанов стоїть поруч з височенним переляканим фашистом - своїм "язиком".

- Пам'ятаєш, як брав цього бугая? - запитав Дубчин.

- Ще б не пам'ятати, - відказав невисокий чоловік з чотирма смугами орденських колодочок на грудях.

Так започаткована експозиція нарисув-розділу повісті "Десант". Іван Лузанов, двадцятичотирьохлітній юнак "з надміру жвавим обличчям", пристав до батальйону на Керченській переправі. Назвався актором. Рядового Лузанова нові товариші за кілька днів навчили стріляти, кидати гранати. Вечорами ж Ванюха - саме так стали його називати - співав стомленим морякам пісень, декламував довжелезні уривки з п'єс. А на завершення демонстрував дивовижний номер: ставив до дверей якогось хлівця кого-небудь із добровільних помічників і з десятиметрової відстані оббивав солдатськими кинджалами контур його постаті. Цьому він навчився у батька. А німців Іван страшенно боявся. Ховався поглибше в землю. Коли ж стріляв, то заплющивши очі. Почав втрачати авторитет серед товаришів. Дуже від цього мучився, не міг нічого з собою вдіяти. Конкретизуючи риси характеру Лузанова, автор підсвічує його іскринками гумору. Щоб вияснити, по яких квадратах треба вдарити корабельній артилерії по фашистських гарматах, які розташувалися на вигідних позиціях, командування вимагало взяти "язика". "Кого ж послати за "язиком"? Усачова? Не доведе "По дорозі застрелить. Його ж усю сім'ю фашисти знищили. Гваселадзе? Цей, діставшись до позицій німецьких артилеристів полізе врукопашну. І тоді хтось жартома підкинув:

- Товаришу комбат, хай Ванюха Лузанов піде. Він німців боїться. Стріляє по них, заплющивши очі. Так що коли й візьме "язика", то при найбільшому бажанні не вцілить у нього, обов'язково приведе.

- Дубчин, нічого дурнішого ти не міг придумати? - сердито обірвав капітан. - Таке скажеш, Лузанов.

..."Або я зараз піду на завдання й доведу всім, що маю дещо за душею, або..." - подумав Лузанов і підбіг до комбата.

- Товаришу капітан, дозвольте мені взяти "язика".

- Тобі? - здивовано зиркнув комбат на Лузанова.

- Так! Я приведу фріца. Накажіть дати мені три-чотири кинджали.

- Гарзд... Усачов, Дубчин, Римаренко, віддайте свої тесаки Лузанову, - наказав комбат. І до Івана: - Даю тобі сорок хвилин. Більше не можу.

- Упораюсь, - закинув за плече автомата Лузанов і зник у кущах шипшини.

Десь на горі гахкали ворожі гармати, а Лузанов повз і повз уперед, обережно розсуваючи колюче галуззя. Чомусь був упевнений, що саме через кущі шипшини проскочить позиції гітлерівської піхоти, яка прикривала батарею. Він повинен будь-що виконати завдання.

"Я мушу взяти цього триклятого "язика"! Мушу його взяти й повернутися живим. Тільки живим... Тільки живим... - у такт своїм рухам з якоюсь злістю думав Лузанов. - Узяти й привести триклятого "язика"!"

Двох здоровенних німців Лузанов побачив зненацька. Вони тягли нитку телефонної лінії й тихо перемовлялися. "Певне, тягнуть від батареї", - подумав, причаївшись за кущем шипшини. Він наготував два кинджали. І як тільки фашисти минули його, один кинджал полетів у широку спину заднього. Німець без стогону упав на землю.

- Юрген! - кинувся до нього фашист, що йшов першим. Та, помітивши у спині поліровану рукоятку, вирячив очі й заляк, мов укопаний.

- Руки! - неголосно наказав Лузанов. - Руки вгору! Хенде хох!

Нарешті до німця дійшло, чого від нього вимагає оцей маленький росіянин, націлившись автоматом прямо йому в очі. Зв'язківець випустив на руду землю коток з дротом і замість того, щоб виконати команду, потягнувся рукою до свого автомата. В ту ж мить гострий біль пронизав зап'ястя, і німець з жахом побачив кинджал, який пробив його руку.

- Треба виконувати команду, - суворо сказав німцеві Лузанов. - А тепер лягай і вперед. Форвертс! - показав Лузанов на пророблений ним тунель у кущах шипшини. - Та витягни із руки ніж. Мессер витягни... Отак. І давай без алярму.

Подумав: "Нічого, доповзеш з такою раною. А там наші перев'яжуть. Витримаєш... Такий кабан, що на центнер затягне. Крові досить. У мене он теж руки й пика подерті колючками..."

Комбат не повірив своїм очам, коли перед ним виріс невисокий Лузанов з огрядним німцем.

- Товаришу капітан, завдання виконано! - дзвінко доповів Іван і мимоволі усміхнувся. - Дозвольте піти вмитися?" - Дозволю... Хоча почекай. Дай потисну руку, - радісно мовив комбат. - Молодець Лузанов.

У цей час надійшов кореспондент армійської газети. - Товаришу кореспондент, - попросив комбат, - сфотографуйте нашого артиста Ванюху Лузанова. Гляньте, якого "язика" привів!

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Дмитро ВІТЮК

У Київському видавництві "Український письменник" побачив світ роман севастопольського прозаїка Дмитра Вітюка "Ледеринові теки" на кошти спонсора - колишнього міністра України П. Таланчука. Для того, щоб опублікувати справжній роман, треба, на нашу думку, крім людей, що сприяють грошима, ще "щось". Оце "щось" - автор, людина, котра має дар від Бога. Дмитро Макарович здавна віддається літературній праці. Писав вірші, пробував силу і в прозі. Але не друкувався. Першим оприлюдненим твором став роман "Ледеринові теки". На сторінках газет "Дзвін Севастополя", "Кримська світлиця" з'явилося кілька його віршів, оповідання "Шипиця".

Події, що відтворені у романі "Ледеринові теки", добре відомі авторові. Він був не стороннім їх спостерігачем, свідком, а й особистою долею зв'язаний з ними. Дмитро Макарович Вітюк народився 15 квітня 1917 року на Хмельниччині. Батьки - трудівники-селяни. Потурбувалися, щоб син вчився в українській школі. Після семирічки вчився на робітфаці, потім в технікумі. Згодом закінчив Київський політехнічний інститут. 1941 року пішов добровольцем на фронт. 1942 року був направлений на Чорноморський флот. Брав участь у боях. Вздовж майже двадцяти літ працював науковцем в інституті біології південних морів Академії наук України. Він автор монографії "Зважена речовина та її біогенні компоненти" (212 сторінок) та 50 наукових публікацій.

"Ледеринові теки" - соціальний роман-трагедія. Це твір про трагедію українського села, яке пережило страхіття колективізації, голодомору, репресій, фізичних розправ з безвинними трудівниками, котрим наклеювано було ярлик куркуля або підкуркульника, про переслідування інтелігенції, страждання студентської молоді. У кращих розділах твору постають жахливі картини, від яких, кажучи словами О. Довженка, "замерзає волосся". Пригадаймо хоча б розділ

"Семеро на печі, восьме - надворі. Присуд директора".

В хату розкуркуленого хуторянина, де опинилися безпритульні сироти, директор радгоспу направив на нічліг студентів Якіма і Панька. ...Сироти. Беззахисні. Напівзабуті. "Ім привозять трохи затірки у день, а коли й забувають", - пояснив робітник, який привів Якіма і Панька сюди ночувати. В занехаяній оселі, з побитими шибками, заткнутими соломною, обмотаною в брудне ганчір'я, в холоді напівживі істоти. "Бліді, аж просвічувалися, у брудному лахмітті, котре у кількох не прикривало здутих животиків, малі очікуюче дивилися на прибулих і, що за звичайних умов не властиво зібраним докупі дітям, аніскілечки не галасали.

- Ви принесли нам їсти? - кволо пропищала старшенька дівчинка.

- Скільки вас? - запитав Панько.

- Лишилося семеро, - відповіла дівчинка.

А восьме знайшли Яким і Панько надворі у соломі".

Заснути на соломі, що була на земляній долівці, юнакам не довелося. Місяць повновидий освітив хату. Стало видно багато того, що ховалось у вечірніх сутінках. "Але найвразливішим відкриттям, яке дав можливість зробити місяць, було те, що солома довкіл ворушилась.

- Воші, - першим розгадав причини цього явища Панько.

- Воші, - придивившись, ствердив Яким".

Роман треба читати. Написаний обдарованим письменником, він хвилює. Композиційно твір складається з двох частин. Перша - "Лиха година" - охоплює події кінця двадцятих і десять передвоєнних років. Друга - "Нашестя" - період Великої Вітчизняної війни. Сюжет розгортається шляхом розкриття життєвої долі двох друзів з часів дитинства - Якіма

Верстового і Панька Кумівана-Палія. Зблизилися вони і подружили іще школярами. Пройшовши жорстокі випробування років тоталітарної системи, війни, зберегли аж до похилого віку дружбу. Основою сюжету прислужилися спогади цих двох головних персонажів, котрі зібрані у ледеринових теках, переданих авторові твору. Роман "Ледеринові теки" осягається як різновид роману в новелах. Це своєрідна мозаїчного типу структура, в якій поєднано 52 новелі та мікроновели, що інколи сприймаються як стислі замальовки. Головні персонажі змальовані у взаєминах з іншими персонажами другого чи третього плану. Тому сюжет набуває розгалуженого характеру. Відомий письменник Дмитро Міщенко відмічає багато цінних і цікавих прикмет твору: "У ньому, по-перше, правдиво, без жодних прикрас (як і без зайвих пересадів) відтворено згадувані події, по-друге, відтворено логічно переконливо, вчувається своє, оригінальне бачення проблеми з акцентом на вельми важливому питанні: ми, українці, маємо усвідомити нарешті, що тільки державна незалежність може об'єднати нашу націю, допоможе їй усунути такий за давнини комплекс недосконалості, як і байдужість до національних інтересів, інакше кажучи, з однаків, хата яких завжди була скраю, зробить свідомих громадян. Роман примітний ще й тим, що в ньому йдеться про Донеччину, не ту, вугледобувну, - про сільську, яка в нашій літературі лишилася по суті художньо не освоєною". Письменник по-своєму заговорив про руйнування тоталітаризмом вічних загальнолюдських ідеалів гуманізму, замінивши їх нічим необмеженим насиллям, жорстокістю, терором. В цьому також цінність його твору.

ДЬОГОТЬ І ЙОГО ПРОРОЦТВА (уривок з роману)

Уроки Дьогтя були захоплююче цікавими. Власне малюванню він не вчив. Вчив сприймати зображене. Мав силу репродукцій, діапозитивів, показував їх на заняттях, супроводжуючи демонстрації розповідями про зміст того чи іншого твору, про історію його виникнення, існування, про життя автора. Довго згадували, обговорювали учні Дьогтеві пояснення щодо п'ят блудного сина на картині Рембрандта, щодо сили пензля Рєпіна, під впливом якого якийсь тип кинувся з ножем на зображеного художником царя Івана Грозного. На все життя запала у Якимову душу розповідь про біль і мужність троянського жреця Лаокоона, разом із синами оповитого й задушеного зміями за правду, яку жрець відстоював перед введеними в оману країнами.

Щоб легко запам'ятати сім кольорів сонячного спектра - червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, - Дьоготь придумав речення - "Чоловік охоче жінку заміж бере собі файну", - у котрому кожне слово починається з тієї самої букви, що й черговий колір.

- Маючи лише сім основних барв, природа вмє створювати надзвичайно багато всіляких відтінків, котрих навіть порахувати неможливо, бо ім'я їм - легіон, - пояснював Дьоготь. - Митець мусить хоча б частково розпізнати й відтворити ті відтінки у їх неповторному поєднанні.

Дивитися - не те саме, що побачити. Побачити треба вмєти, - неодноразово повторював учитель. - Риси обличчя, вираз очей, постава людини багато можуть сказати про неї саму, про її нахили, звички, вдачу. Не здавна використовують майстри образотворчого мистецтва для розкриття характерів, порухів душі зображуваних людей.

- Значить, за зовнішніми ознаками можна визначити вдачу будь-якої живої людини, так? - спитав одного разу Яким.

- Безумовно, - повернув у його бік бороду Дьоготь, - наприклад, за твоїми прикметами одразу видно, що хлопець ти надзвичайно спостережливий. Інакшого складу Семен. -

Дьоготь кивнув бородою на Стовбу, - придивіться уважно - чи не нагадує його обличчя когось із показаних у творах, котрі ми з вами розглядали?

- Лаокоона! Себастьяна! - загукали учні.

- Правильно те і друге. У зовнішності відтвореного у мрамурі троянця, пронизаного стрілами тиціанівського святого і нашого Стовби справді є спільні риси. Радий, що ви це змогли підмітити. Значить, працюємо ми не марно. Але повернемося до Якимового писання. Який висновок щодо Семенової вдачі можна зробити із наведеного порівняння?

- Танцюрист! - вихопився Скрицький.

- Це, Левку, ти, як кажуть, попав пальцем у небо. Що Семен добре танцює, відомо всім, але це не впливає з його схожості ні з напруженим у непізній боротьбі Лаокооном, ні із Себастьяном, котрий терпить шалений біль од стріл, що вже глибоко повпинались у ребра, в живіт, у руку, й чекає на інші стріли, що от-от мають долетіти, влучити.

- Герой, - твердо вимовила Драбинка.

- Оце інша справа. Молодець, Ганна. Здається і мені, за певних обставин, Стовба може стати здатним на героїчний вчинок, можливо, на самопожертву... Тобі, Семене, у майбутньому слід би податись до війська.

- А мені? - не втерпів Білаш.

- Тобі - в музучилище. Ти за всіма ознаками природний музикант.

- Так він і грає в оркестрі разом з Якимом, - втрутилася Ганна Драбинка. - Скажіть, Діюмиде Огійовичу, про мене теж. - Ти - Валькірія, - саянув з-під чорних вус білозубою усмішкою вчитель.

Клас загомнів. Всім була відома незалежна вдача Драбинки, а про войовничих вершниць Валькірій вчитель не так давно розповідав докладно.

З останньої парти, за якого сиділи три дебелі дівки віку набагато старшого, ніж учнівський, підняла руку грудаста Максименко.

- І я хочу знати про себе, - вимовила, червоніючи.

- Невдовзі маєш вийти заміж, - без прогайки, наче тільки й чекав запитання дівчини, відповів Дьоготь.

Клас вибухнув реготом. Максименко ще більше почервоніла. Дзвінок сповістив перерву. Здійснення останнього пророцтва не забарилось. Не пройшло місяця після згаданого уроку, як Максименко кинула школу, пішла за парубка з Попівки-на-Батіжку.

Ще раніше школа позбулася Дьогтя.

Левенець не раз ставив йому в провину викладання не за програмою. Коли ж довідався про висловлювання щодо вдачі й майбутнього деяких учнів, звинуватив у недостойному радянського вчителя занятті хіромантією. Районний відділ народної освіти негайно дав хід рапортові завідувача школою: вчителя малювання у Супрунівській семирічці не стало.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Леонід НИКОНЕНКО

Драматургію Максим Горький відніс до найважчого виду літературної творчості. Може якраз цим пояснюється те, що в колі письменників Криму, які пишуть українською мовою, тільки один драматург - Леонід Никоненко. "Народився я десь на межі Сумської і Полтавської областей 1929 року у закучерявленому вербами і садками селі Будилка. З одного боку його оповила пістрява мережа полів, з другого - гомінкий ліс. Вікова діброва ворожила, нашіптувала долю, тиха журлива річка Псел виколихувала дитячі мрії", - так пише про себе в автобіографії Леонід Максимович.

Батьки - сільські трударі. Успішно закінчивши середню школу, юнак вступив до Сумського педагогічного інституту. Потім - армійська служба в Прибайкаллі. Якраз тоді в нього пробудився інтерес до літературної творчості. Почав співробітничати в окружній і дивізійній газетах. Після служби в армії закінчив Харківський театральний інститут - курс корифея української сцени І. О. Мар'яненка. Переїхав до Криму і більше тридцяти п'яти років працював актором Кримського українського театру драми та музкомедії.

"Голубий слід" - це перша п'єса Л. Никоненка. За жанром вона може бути віднесеною до соціально-психологічної драми. Її дія відбувається на будівництві Північно-Кримського каналу. В центрі уваги твору - морально-етичні проблеми молодих екскаваторників-бульдозерників. Заголовок п'єси - це алегоричний образ, що уособлює поетично-життєву мету героїв - прокладання каналу, який зрошуватиме пустельні землі Криму.

"Печальна комедія", - так визначив Л. Никоненко жанр своєї наступної п'єси "Чужий". Однак її зміст підказує визначити жанр по-іншому. Перед нами справді печальна тільки не комедія, а драма. В ній розгортається історія про те, як стороння людина - робітник Арсен Пікалка долею випадку потрапив у родину ветерана-колгоспника Дем'яна Ковтуна, став близьким, рідним, а син Анатолій - людина вражена корисливістю, шахрайством, став чужим у рідній сім'ї. Ці дві перші п'єси визначили Л. Никоненка як професіонального драматурга. Знання автором законів сцени допомогло досягти жанрової виразності і добротної сценічності п'єс.

Певним кроком у творчому зростанні письменника є п'єса "Сільські дівчата" (1985). В ній йдеться про життя сучасного села. Тільки не того села, про яке часто-густо писалося в газетах: з героями соцпраці, з односельцями, у яких "щастя по коліна б'ється". Перед глядачем ферма, де каторжно працюють, вибиваючись із сил, доярки. Це таки справжні герої. Але постає проблема, як зробити їхній труд менш "героїчним", таким, щоб приносив щастя і радість, а не забирав здоров'я, мучив.

Драматизмом людського життя віс від творів "Полин", "Гріховодник" ("Синдром"). У першому йдеться про талановитого скульптора, який у часи суцільного монументалізму, героїки і помпезності був невизнаний, зацькований, витіснений на узбіччя життя і змушений працювати каменярем на цвинтарі, обробляючи надгробні плити.

П'єса "Гріховодник" ("Синдром") (1990) про безпросвітне затуркане життя колгоспника Ілька Драного, якого не визнавали за людину. Його поганяв і кривдив хто хотів. А в нього ж було серце чуле, глибоке відчуття правди і сенсу буття.

Нещодавно драмою "Розтрачене кохання" про складну долю солдата-афганця, який у сьогоденному розгардіяші, невизначеності загубив орієнтири, спокусився на легкий хліб, що привело до розчарувань, духовної спустошеності, втрати коханої дівчини і, врешті-решт, спонукало до злочину в зграї рекетирів.

З-під пера драматурга вийшла нова трагікомедія з гостросатиричним спрямуванням "Чмо". Назва твору запозичена з блатного жаргону. Так у в'язницях називають розчавлених нелюдськими обставинами і змушених, потерпаючи, прилагоджуватись до цих обставин.

Складність і жорстокість сьогодення по-своєму розчленувала соціально і морально суспільство. Одні сягнули розкошів, а інші або продавати лахміття, свої злиденні

недоноски, або опинитися на смітниках, біля помийниць, ставши бездомними беззахисними бомжами. В такій "живодерні" опинилася і творча інтелігенція, діячі культури. Трагізм людей цих і є змістом твору.

В складних умовах несприятливого для літератури сьогодення, коли немає змоги друкуватись, Л. Никоненко не кинув пера. Працює не тільки шухляду. Його п'єси і нині йдуть на багатьох сценах України.

"РОЗТРАЧЕНЕ КОХАННЯ"

(уривок)

Чорна хмара грізно насувалась, заволокла півнеба. Ящіркою шмигнула блискавиця, гукнув густий розкотистий грім. Земля здригнулась, насупилась, чекаючи зливи. Вийшла Любина з велосипедом в руках, зупинилась на відстані. Василь жахнувся, наче після сну, опалив її допитливим поглядом.

ВАСИЛЬ. Прийшла-а...

ЛЮБИНА. Як бачиш.

ВАСИЛЬ. І грози не побоялась... (Підійшов, схилився на кермо велосипеда).

ЛЮБИНА. Ти записку прислав?

ВАСИЛЬ. (Не піднімаючи голови). Яку?

ЛЮБИНА. (Витягає папірець, читає). ""Чекаю біля старого явора... Не прийдеш - покінчу з Миколою і собою".

ВАСИЛЬ. Я. І цю, і попередню.

ЛЮБИНА. З глузду з'їхав, чи п'яним надряпав?

ВАСИЛЬ. З глузду...

ЛЮБИНА. Воно й видно. Нормальна людина такого не напише.

ВАСИЛЬ. (Підняв очі) У халатику ще краща... Від тебе віє затишком, домашнім теплом... І

ЛЮБИНА. Не мороч мені голову! Я знала, що це витівки блудливі! (Потягла до себе велосипед).

ВАСИЛЬ. (Тримає). Зачекай!

ЛЮБИНА. Пустити! Ти дур'ю маєшся, а мені поратись треба.

ВАСИЛЬ. (Хряснув велосипедом об землю). Та хоч вислухай мене!

ЛЮБИНА. Тю-ю! Скажений!

ВАСИЛЬ. Так, скажений!! Страшний! Рятуй, Любино, на краю пропасті стою! (У небі застугоніло, немов пролетіли коні).

ЛЮБИНА. Дійшов до ручки?

ВАСИЛЬ. (Став під явором з протилежного боку, говорить швидко, захлинаючись).

Дійшов! У голові щось лопнуло, роздвоїлось, ніби хто сокирою розрубав! З одного боку - солодке минуле, з другого - гірка сучасність! І зліпити їх до купи мені вже не під силу! Єдина надія - це ти!

ЛЮБИНА. (Стала під явір з протилежного боку). Ні, Василю! Коли вже рідна земля не зцілила, батьківська хата не зігріла, то я тим паче. Шукай когось іншого.

ВАСИЛЬ. Немає нікого! Довкола лиш слизькі людці! Копошаться, блазнюють, плещуть по плечу!.. І тільки тому, що я відчайдушний, готовий лобом стіну провалити, розчавити все на своєму шляху!

ЛЮБИНА. Господи!.. Невже ти такий?..

ВАСИЛЬ. Такий, Любино, такий!! І немає вже зупину, і вороття нема.

ЛЮБИНА. Коли ж це з тобою?.. Звідки?..

ВАСИЛЬ. Не знаю! Почалося ще з казарми! Наруги, бійки, дідівщина! Довелось захищатись, пустити в хід кулаки! І пішла мордобійня без ліку і кінця! У Афгані воював, не знав за що і проти кого! На Кавказі бігав найманцем від одних до других! Мені стало вже байдуже, куди стріляти, кого вбивать.

ЛЮБИНА. Замокни! Навіщо ти розповідаєш мені?..

ВАСИЛЬ. А кому? Перед ким ще висповідатись, як не перед своїм першим коханням?! Думаєш, я забув ті дні, коли ти водила мене до гаю, учила слухати пташок, ворожила на ромашці?! Тільки не ту долю наврочила нам обом!..

ЛЮБИНА. Прошу тебе не ворушити минуле!

ВАСИЛЬ. Живуче кляте! Топлю його, а воно знову зринає пекучим болем! Побачив тебе і немає вже спокою! У снах приходиш наче привид! То речами чаруєш, то ніж під серце заженеш! І я схоплююсь, як божевільний, біжу до вашої хати, повзаю на карачках по бур'янах, щоб хоч тінь твою побачить у вікні!

ЛЮБИНА. Звернись негайно до лікаря! У тебе з психікою негаразд!

ВАСИЛЬ. Не допоможе! Немає від кохання ліків! Тільки ти зарадити здатна! Дай мені якогось трунку, із любистка відвороту, щоб я навіки тебе забув!!

ЛЮБИНА. Не мели дурниць! Не кохання тебе манить до мене! Похіть!

ВАСИЛЬ. Не похіть! Повір! Я вже не хлопчисько! Не шарахайся від мене! Дай напитись з чистої криниці, покайтесь за всі гріхи!

ЛЮБИНА. Я не свята! Звичайна жінка! Котру до речі, теж мимохіть розчавив... (Не стрималась, здавила сльози, відвернулась).

ВАСИЛЬ. (Вражений). Ти плачеш?!

ЛЮБИНА. А що я кам'яна?! Бач коли спохватився?! Рискає, як вовк голодний, округ хати! Муки кохання його одоліли!?

ВАСИЛЬ... Любин...

ЛЮБИНА. (Зірвала хустку, б'є по обличчю). Мовчи, сволото!! Ошукав!! Знівечив!! Життя поламав!! (Б'є).

ВАСИЛЬ. Лю...

ЛЮБИНА. Чому ж не думав, коли підступністю мене брав!! (Б'є). Коли з дитям під серцем бігала, як навіжена, по селу, щоб хоч слово про тебе вивідати?! (Б'є). Коли металась в жару після аборту в бабиній хижі?!

ВАСИЛЬ. Ти (схопив її за руку). Ти посміла?! Ти позбавилась дитини?!

ЛЮБИНА. А що було робити?! Безбатченків плодити?!

ВАСИЛЬ. Хоча б мене спиталась! Сповістила...

ЛЮБИНА. Куди? Щез і сліду не лишилось!

ВАСИЛЬ. Зрозумій! Нам заборонили писати з Афганістану...

ЛЮБИНА. Брешеш! А додому листа прислав і фото з кудлатою якоюсь?!

ВАСИЛЬ. Товариша просив, щоб укинув у Ташкенті...

ЛЮБИНА. А мені й на два слова рука не підвелась?! Через тебе, клятого, не зможу вже родити! (Б'є). Ніколи не почую плач своїх дітей!!

ВАСИЛЬ. Що ти говориш?! Схаменися!..

ЛЮБИНА. А ти думав, щастям обдарував?! Вік буду видихати твоє кохання! (Знесилено опустила на землю, закрила хусткою лице). Господи! Завіщо така наволоч зустрілася мені?..

Василь присів поруч, звів голову. Так і заціпенів на хвилинку, обоє знедолені, обоє в журбі.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Павло ДЕГТЯРЬОВ

Павло Андріянович Дегтярьов - відомий український критик, літературознавець, перекладач. Народився 16 березня 1914 року в селі Миколаївка (тепер Червоноармійське Друге) Харківської області в бідній селянській родині. П'ятнадцятилітнім хлопчиськом почав трудове життя. Працював робітником на Харківському тракторному заводі. Без відриву від виробництва закінчив курси підготовки до вступу в вуз. 1939 року закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Уже в студентські роки пробує сили в критиці. Виношувалося багато задумів. Але їх обірвала війна.

З перших днів війни П. Дегтярьов у діючій армії. Воював на Південному, Північно-Кавказькому, 4-му Українському фронтах. Проявив відвагу й хоробрість. Взяв у полон гітлерівця. Був нагороджений орденом Червоної зірки, медалями.

1946 року, після демобілізації з армії, переїжджає в Крим. Сімферополь став містом його постійного мешкання. Працював головним редактором Кримського радіокомітету, начальником обласного відділу у справах мистецтв, головним редактором Кримвидаву. З 1954 року і до кінця життя був постійним кореспондентом республіканської газети "Літературна Україна" по Кримській області.

Творчий доробок письменника значний. Кілька сотень статей, критичних оглядів, літературних есе, портретів. 1965 року вийшла в світ книжка "Біля літературної карти Криму" (у співавторстві з Р. Вулем), до якої увійшли 46 літературно-критичних нарисів про українських та російських письменників, творчість яких пов'язана з Кримом. Про кого б П. Дегтярьов не писав, він завжди зберігав особливості власного стилю. Тяжіння до фактологічного багатства, аргументованості думки при розкритті теми поєднується в нього з лірично-інтимізованою тональністю.

Як продовження літературної карти Криму є кілька збірників, упорядкованих П. Дегтярьовим. Це двотомник "Слово про сонячну землю" (Крим в українській і російській літературі), "Сто віршів про Крим" (сто віршів ста поетів), "Місто двадцяти п'яти віків" (до відзначення двох з половиною тисяч років Феодосії). У збірці "Роки боротьби і перемог" вміщено статтю П. Дегтярьова "На поклик часу", де вперше зроблено спробу дослідити літературний процес у Криму в повоєнний час.

П. Дегтярьов збагатив літературне краєзнавство, часто виступаючи як "першопрохідник", літературний слідопит. Він дослідив життя і творчість призабутого поета Кесаря Олександровича Білиловського, який певний час жив у Криму і похоронений у Сімферополі. Наслідком копіткої праці П. Дегтярьова вийшла збірка поезій К. Білиловського "В чарах кохання" (К., 1981).

Колись Іван Франко говорив про перекладачів, як про будівників "золотих мостів між народами". Свій скромний внесок у цю велику справу вклав і П. Дегтярьов. Перекладав він українських письменників російською мовою, а російських - українською. На рахунок П. Дегтярьова-перекладача більше десяти книг великої прози. Тут і класичні повісті І. Нечуя-Левицького "Микола Джеря", "Кайдашева сім'я", твори славетного "сонцепоклонника" М. Коцюбинського, неповторного у відтворенні дитячої душі, лірично-замріяного і усміхненого Степана Васильченка, і роман Василя Кучера "Чорноморці" про овіяні славою дні героїчної оборони Одеси та Севастополя, і широковідомий роман Андрія Головка "Бур'ян". З російської літератури П. Дегтярьов переклав українською мовою повість П. Бляхіна "Червоні бісенята", Ю. Томіна "Повість про Атлантиду" п'єси А. Мілявського "Тінь над провулком", "Історія хвороби". Багато сил віддав Павло Андріянович вихованню літературної молоді. Пішов письменник із життя 22 квітня 1990 року.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Федір СТЕПАНОВ

Федір Степанов починав свою творчість як поет і перекладач, публіцист. Але його хист літератора найбільш плідно виявився у критиці. Його рецензії, критичні статті публікувалися на сторінках авторитетних українських часописів - "Вітчизна", "Дніпро", "Дзвін", "Український театр", "Слово і час".

Федір Федорович Степанов народився 12 березня 1939 року у селі Казанка Казанківського району на Миколаївщині. В ранньому дитинстві пережив злигодні війни. 1944 року гітлерівці піддали село нещадному бомбардуванню. Сім'я залишилася без житла і переїхала до Кривого Рога, де Федір закінчив середню школу з срібною медаллю. 1953 року на сторінках журналу "Піонерія" було опубліковано вірша чотирнадцятилітнього підлітка.

По закінченні середньої школи, Ф. Степанов вступив на філологічний факультет Кримського педагогічного інституту, котрий успішно закінчив 1962 року. Наступних два роки служив у армії. Потім кілька років учителював у школах сіл Ішунь, Лозове, а згодом працював у редакціях газет "Кримська правда", "Кримська світлиця".

Критик Федір Степанов працює з великою енергією і віддачею. Його кращі виступи відзначаються пошуковістю. Показовою з цього погляду, є стаття "Олекса Влизько: трагедія віри" про визначного але незаслужено забутого українського поета 20 - 30-х років, репресованого і розстріляного 1935 року. Особливо посприяло роботі критика несподіване знайомство з братом поета художником Олександром Влизьком, котре дало можливість пролити світло на неточності в біографії і в трактуванні творчості поета. Критик уточнив дату і місце народження поета. Подав цікаві Факти з родинного життя, про батьків та братів поета. Цінні і цікаві факти зібрані у статті про входження О. Влизька в літературу.

"Кабінетом" О. Влизька всі називали невеличку кімнату підвального приміщення на Стрілецькій вулиці в багатом відомому "будинку Булгакова" у Києві. Звідси, підкреслює критик, поет пішов на Голгофу. Багато чого він не розумів, але напружено і з щемом у серці шукав істину. Про це читач довідається з уривку статті.

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО: ТРАГЕДІЯ ВІРИ.

... Про свої політичні погляди Олекса одного разу ясно сказав братові: "Просто я ідеологічно витримана людина". Це не означало, що він сліпо вірить у нав'язувану офіційну ідеологію. Показова з цього приводу розмова Олекси Влизька в присутності брата Олександра з Павлом Усенком у редакції журналу "Молодняк" у Харкові, де Олекса, що, як і брат його, не був комсомольцем, відповів Павлу Матвійовичу: "За одним квитком комуністом не станеш".

"Будинок Булгакова" був останнім притулком поета, лауреата премії Наркомосу. Саме тут, у Києві, Олекса з Олександром стрілися якось з П. Тичиною та В. Сосюрою.

- Дивлюсь я на нього, - мовив Тичина, - і ніяк не можу зрозуміти, за що його всі так люблять.

- Чи не за те, що він молодший за нас, а вже має бороду з лаврового вінка державної премії? - відповів запитанням Сосюра.

Очевидно, малася на увазі та премія за першу збірку "... За всіх скажу", перевидану кілька разів.

... А маховик репресій набирав обертів. Спочатку викликали в ОДПУ брата Олександра, звинувативши в приховуванні соціального походження, бо в документах він називав батька-священника "службовцем". Сумнозвісний слідчий Фількінштейн запропонував

Олександрові на відшкодування "провин" стати донощиком, а коли той категорично відмовився, його 1931 р. заарештували і близько п'яти місяців протримали в Лук'янівській тюрмі в Києві.

Через три роки непрохані гості з ДПУ знову прийшли на квартиру Влизьків, рилися в Олексиних книжках і навіть у пічці в попелі, забрали друкарську машинку, а в листопаді 1934 заарештували його самого.

- Я ні в чому не винний, про те тисячу раз твердив слідчому, - казав він матері на побаченні в тій же Лук'янівській тюрмі, де побував Олександр.

- Так що поставимо на цьому крапку.

Криваву крапку поставили інші.

Остання зустріч братів, прощальна, була в листопаді 1934-го.

"Гірко плакала мати:

- Ні, не кажи, чує моє серце, - не повернеться він, не повернеться...

Я з риданням кинувся до своєї кімнати. Згадував: "Сашко, я ні в чому не винен!" - чулося мені Олексове з коридорчика, коли він, арештований, проходив повз мою кімнату, а я стояв біля дверей, зацікавлено дивився на вже знайомі мені ще з 1931 року зелені кашкети з червоною окантовкою довкола.

... На початку 1935 року ми довідалися з газети, що брата було розстріляно разом з групою інших 33-х "ворогів народу". Його бібліотеку 6 листопада 1934 р. було конфісковано".

... У травні 1958 року Олексу Влизька було реабілітовано "за отсутствием состава преступления". 6 листопада 1965 р. з тієї ж військової колеґії верховного суду СРСР Олександра Федоровича повідомляли, що "установить место захоронения Влизько А. Ф. за давностью времени не представляется возможным".

Федір Степанов у "Розмовниках" художника О. Ф. Влизька два досі не опублікованих вірші Олекси Влизька, які засвідчили талановитість поета, про його віру в правду.

Публікуємо один із них:

ПРЕЛЮД

Коли я, знемігши, прибуду
На міст, що веде в небуття,
Про дещицю щастя забуду
В дарованій хвильці життя.

Забуду сполохані свята
У буднів на чорній межі,
Весінні дощі розілляті
На зраних площах душі.

Забуду хурделиці тризну
І все, що отут протекло.
Згадаю лиш матір Вітчизну,
Всю ласку її і тепло.

ЗЕМЛЕ МОЯ, КРИМСЬКА!

Олександр ГУБАР

Олександр Іванович Губар - відомий український літературознавець, критик, публіцист, педагог. Уродженець села Ярошівки Талалаївського району, що на Сумщині, починав життєву дорогу, як і всі діти бідняцьких селянських родин, пастухом. У 1933 році опух і мало не вмер від голоду. Батько, Іван Захарович Губар, рятуючи родину і себе від голодомору, покинув село, влаштувавшись працювати на залізничній станції міста Ромни. Після успішного закінчення Роменської залізничної середньої школи, О. Губар вступив до Київського державного університету на французьке відділення факультету іноземних мов. Ішов йому 19-й рік, коли грянула війна. На окупованій території вирішив не залишатись. Пішки долав шлях гіркого відступу. Лікувався і працював учителем іноземної мови в м. Карші та на станції Карші (Узбекистан). 1944 року продовжував навчання в Чернівецькому державному університеті. 1946 року закінчив українське відділення філологічного факультету, діставши диплом з відзнакою. Був зарахований асистентом кафедри української літератури. Закінчив аспірантуру. Став кандидатом філологічних наук. У 36 літ - доцент кафедри. Тоді ж був прийнятий до Спілки письменників України. З 1962 року живе у Сімферополі. Працює на кафедрі української літератури Сімферопольського державного університету спочатку доцентом, а з 1993 року професором кафедри. Читає складні і відповідальні курси історії сучасної української літератури, вступ до літературознавства, спецкурс про творчість письменників, закатованих у сталінських ГУЛАГах. За плечима О. Губаря понад 50 років педагогічного стажу. То не так уже й мало для однієї людини. Тисячі його колишніх студентів тепер самі викладають українську літературу у різних кряях України. Деякі стали викладачами вузів, письменниками, журналістами. Всі вони з повагою згадують свого педагога, обдарованого філолога.

О. Губар - автор книг: "Павло Тичина. Літературний портрет" (К., 1958), "Павло Тичина. Літературний портрет". Друге видання (К., 1962), "Павло Тичина". Літературно-критичний нарис" (К., 1981), "Павло Тичина. Семінарій" (у співавторстві з Л. Чернецем), (К., 1984), "Літературна Буковина" (в співавторстві), (К., 1967), "Кому служать егоїсти?" (в співавторстві), (Чернівці, 1957), "Чорноморська хвиля" (Донецьк, 1994). Підготував рукопис книги "Глибока дружби течія" про трагедію таланту П. Г. Тичини, яку запланувало видавництво "Український письменник", але досі не видало з відомих причин.

Книжки "Павло Тичина. Літературний портрет", "Павло Тичина. Семінарій" рекомендовані Мінвузом УРСР для користування студентами філологічних факультетів університетів. У підручнику "Українська література" (для одинадцятого класу) видання 1991, 1993, 1995 рр. (автори О. С. Непорожній, І. Р. Семенчук) книжку О. Губаря "Павло Тичина. Літературно-критичний нарис" (К., 1981) внесено до списку рекомендованої літератури по творчості П. Г. Тичини.

Творчість "яблуновоцвітного генія України", як назвав П. Тичину Олесь Гончар, стала провідною темою дослідницьких пошуків О. Губаря. Йому вдалося дати нове прочитання видатного поета, проникнути в самотність його індивідуального стилю, у якому органічно синтезувалися елементи суміжних мистецтв (музики, живопису, театру, хореографії). Перу О. Губаря належить кілька сотень критичних статей про класиків Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, Лесю Українку, О. Кобилянську, а також багатьох митців пожовтневої літератури. Осягнення творчості сучасних українських письменників Криму О. Губар здійснив у книжках "Чорноморська хвиля" (1994), "Сучасні українські письменники Криму" (1997). Він понад 20 років був членом республіканського наукового збірника "Українське літературознавство". Був членом комісії з критики та літературознавства СПУ, керівником секції критики Кримської республіканської

організації СПУ. Член президії кримського відділення товариства "Україна". Заступник
голови Кримського товариства української культури. Учасник Великої Вітчизняної війни.

Ол. Шуст, журналіст.